

Nirnberški procesi, njihov značaj i prikaz u hrvatskim novinama

Kovačić, Max

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University North / Sveučilište Sjever**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:122:944746>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

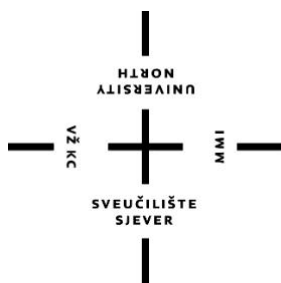
Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-06**

Repository / Repozitorij:

[University North Digital Repository](#)

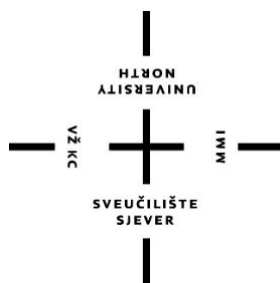
Sveučilište Sjever

Završni rad br. 228_NOV_2022

Nirnberški procesi, njihov značaj i prikaz u hrvatskim novinama

Max Kovačić, 5787/336

Koprivnica, rujan 2022. godine

Sveučilište Sjever

Odjel za komunikologiju, medije i novinarstvo

Završni rad br. 228_NOV_2022

Nirnberški procesi, njihov značaj i prikaz u hrvatski novinama

Student

Max Kovačić, 5787/336

Mentor

Izv. prof. dr. sc. Magdalena Najbar-Agičić

Koprivnica, rujan 2022. godine

Prijava završnog rada

Definiranje teme završnog rada i povjerenstva

ODJEL	Odjel za komunikologiju, medije i novinarstvo		
STUDIJSKI PROGRAM	prediplomski sveučilišni studij Komunikologija, mediji i novinarstvo		
PRISTUPNIK	Max Kovačić	MATRIČNI BROJ	0066210466
DATUM	5. 9. 2022.	KOLEKCIJA	Suvremena povijest
NASLOV RADA	Nirnberški procesi, njihov značaj i prikaz u hrvatskim novinama		

NASLOV RADA NA ENGL. JEZIKU	Nuremberg Trials, Their Significance and Presentation in Croatian Newspapers		
-----------------------------	--	--	--

MENTOR	Magdalena Najbar-Agičić	ZVANJE	izvanredna profesorica
--------	-------------------------	--------	------------------------

ČLANOVI POVJERENSTVA	1.	doc. dr. sc. Irena Radej Milčić, predsjednica
	2.	izv. prof. dr. sc. Goran Vojković, član
	3.	izv. prof. dr. sc. Magdalena Najbar-Agičić, mentorica
	4.	doc. dr. sc. Željko Krušelj, zamjenski član
	5.	

Zadatak završnog rada

BROJ	228_NOV_2022
------	--------------

Nakon poraza nacističke njemačke u Drugome svjetskom ratu uhićenim pripadnicima nacističkog režima organizirano je suđenje u Nürnbergu, prvo takve vrste i samim time od velikog značaja za buduća suđenja, razvoj međunarodnih suđenja i međunarodnih institucija. Zločinci su privedeni pravdi, a ostatak svijeta je mogao krenuti prema boljoj budućnosti. U Hrvatskoj u tom trenutku dolazi do učvršćenja komunističke vlasti. Jugoslavenske komunističke vlasti organiziraju također suđenja ratnim zločincima, ali i protivnicima režima. Novine predstavljaju važno oruđe u propagandi režima. Rad prikazuje kako su u novinama tog razdoblja prikazani nirnberški procesi, a i usporedno kako su prikazana suđenja domaćim zločincima iz tog doba te korištenje tog sadržaja u svrhu propagande.

U radu se pokušava odgovoriti na sljedeća pitanja:

- Na koji način novine u Hrvatskoj izvještavaju o nirnberškim procesima?
- Kolika se pažnja pridaje tim zbivanjima u medijima?
- Koji su naglasci u tim izvještajima?
- Na koji način je to povezano sa suđenjima domaćim zločincima iz tog doba (NDH)?

ZADATAK ODUČEN	6. 9. 2022.	POTPIS MENTORA	Magdalena Najbar-Agičić
----------------	-------------	----------------	-------------------------

Predgovor

Inspiracija za temu ovog završnog rada proizašla je iz velike ljubavi prema povijesti. Iako je svaka povijesna epoha zanimljiva i važna na svoj način, razdoblje Drugog svjetskog rata posebno mi je intrigantno zbog svoje važnosti u povijesti te iznimnog utjecaja na buduća zbivanja čije posljedice (kako i loše, tako i dobre) osjećamo i danas.

Nirnberške procese smatram iznimno bitnima jer su nakon njih narodi svijeta mogli odahnuti; suđenja su imala efekt zadovoljenja pravde i kažnjavanje najvećih zločinaca 20. stoljeća. Svijet je mogao krenuti naprijed u, kako se tada mislilo, svjetliju budućnost.

Osobito je zanimljivo iz današnje perspektive proučavati stare hrvatske novine iz tog razdoblja. Poticajno je vratiti se u prošlost na taj način i dobiti dojam stanja u kojem se tada nalazio hrvatski narod.

Ovim se putem želim zahvaliti svojoj mentorici izv. prof. dr. sc. Magdaleni Najbar-Agičić na iznimnom strpljenju, konstruktivnim savjetima, podršci u pisanju ovog rada kao i pomoći u odabiru literature i pristupanju samoj temi.

Također se želim zahvaliti i svojoj obitelji i prijateljima na bezrezervnoj podršci.

Sažetak

Ovaj se završni rad bavi temom kraja Drugog svjetskog rata i Nirnberških procesa; osnivanjem Međunarodnog vojnog suda, samim suđenjima, presudama, smrtnim kaznama za zločince i značenjem koje su ta suđenja imala. Nirnberški procesi utabali su put za osnivanje mnogih međunarodnih organizacija i sudova. Nirnberški procesi bili su vrlo praćena tema, od velike važnosti za cijeli svijet, posljedično i za Hrvatsku koja se tada nalazila u sastavu Socijalističke Jugoslavije.

Nadalje, ovaj se rad osobito bavi i pitanjem načina na koji su suđenja bila praćena u tadašnjim hrvatskim novinama (*Vjesniku* i *Narodnom listu*) u kojoj su mjeri bila zastupljena u tisku, na kojim je informacijama bilo težište te koje su teme naglašavane u objavljenim člancima.

Također, istražuje se i povezanost suđenja nacistima u Nürnbergu i suđenja lokalnim zločincima iz ustaškog režima. Zanimljivo je i bilo proučiti na koji način je novi komunistički režim koristio medije za obračun sa starim režimom (ustašama i Nezavisnom Državom Hrvatskom) te drugim političkim protivnicima poput Crkve.

Ključne riječi: nacizam, nirnberški procesi, *Vjesnik*, *Narodni list*, Agitprop, Alojzije Stepinac

Summary

This final paper deals with the topic of the end of the Second World War and the Nuremberg Trials; the establishment of the International Military Court, the trials themselves, the verdicts, the death sentences for criminals and the meaning these trials had. The Nuremberg Trials paved the way for the establishment of many international organizations and courts. The Nuremberg Trials were a highly followed topic, of great importance for the whole world, and consequently also for Croatia, which was then part of Socialist Yugoslavia.

Furthermore, this paper particularly deals with the question of how the trials were followed in the Croatian newspapers of the time (*Vjesnik* and *Narodni list*), to what extent they were represented in the press, which information was the focus and which topics were emphasized in the published articles.

Also, the connection between the trial of the Nazis in Nuremberg and the trial of local criminals from the Ustasha regime is being investigated. It was interesting to study how the new communist regime used the media to deal with the old regime (Ustasha and the Independent State of Croatia) and other political opponents such as the Church.

Key words: nazism, Nuremberg trials, *Vjesnik*, *Narodni list*, Agitprop, Alojzije Stepinac

Popis korištenih kratica:

NDH – Nezavisna država Hrvatska

KPJ – Komunistička partija Jugoslavije

SSSR- Savez Socijalističkih Sovjetskih Republika

SAD – Sjedinjene Američke Države

NSDAP - Nationalsocijalistička njemačka radnička stranka

ICTY – Međunarodni sud za ratne zločine počinjene na području bivše Jugoslavije

IMT – Međunarodni sud za Daleki istok

ICTR – Međunarodni sud za ratne zločine počinjene u Ruandi

NOP – Narodnooslobodilački pokret

Sadržaj:

1. Uvod.....	1
2. Ratna zbivanja u Europi i svijetu	3
3. Kraj rata, osnivanje Međunarodnog vojnog suda i početak suđenja zločincima.....	6
4. Tijek suđenja.....	9
5. Presude.....	16
6. Pozicija Hrvatske u prijelaznom razdoblju	19
7. Medijski sustav nakon 1945. godine i uloga propagande	24
8. Usporedni prikaz Nirnberških procesa i suđenja „domaćim zločincima“ u <i>Vjesniku</i> i <i>Narodnom listu</i>	26
9. Budućnost međunarodnog suđenja i međunarodnih organizacija.....	49
10. Zaključak.....	52
11. Popis slika.....	56
12. Literatura	54

1. Uvod

Gledajući u prošlost iz današnje perspektive jasno je da se svaka vremenska epoha, svako povijesno razdoblje, sastoji od niza događaja čiji je splet utjecao na budućnost svih nas. Svako stoljeće donosi nove borbe, nove krvave ratove, nove utrke za stjecanje moći, širenje teritorija, utjecaje na politiku i geopolitičke promjene.

Iako je, povijesno gledajući, svaka zasebna epoha iznimno bitna i promjene u njoj kao domino efektom utječu na buduća zbivanja, teritorijalne pretenzije i igre moći, iz današnje se perspektive razdoblje prve polovice 20. stoljeća doima iznimno tragičnim i bolnim, ali i ključnim za budućnost.

U razdoblju od 30-ak godina dogodila su se dva Svjetska rata, granice u Europi i ostatku svijeta su zauvijek promijenjene, a događaji iz tih godina u velikoj su mjeri utjecali na naš život danas. Okrutni ratovi, zvjerska masovna ubojstva i osiromašivanje naroda promijenili su tijek 20. stoljeća.

Prvi svjetski rat, koji se odvijao od 1914. do 1918. i u kojemu je poginulo više od 50 milijuna ljudi, a materijalne štete su se zbrajale i desetljećima kasnije, nije bio dovoljan da se situacija u Europi primiri. Upravo suprotno, poražena i nezadovoljna Njemačka napadom na Poljsku 1939. i službeno je započela Drugi svjetski rat i „osvetu svijetu“.

Završetkom Drugog svjetskog rata zločinci su poraženi, a pobjednici su organizirali suđenje kako bi gubitnike suočili sa zasluženim kaznama. Suđenje koje su organizirale pobjedničke nacije – Sjedinjene Američke Države, SSSR i Velika Britanija (uz uključivanje Francuske) bilo je održano u „nacističkom središtu“ Nürnbergu, te je bilo prvo takve vrste u povijesti. Zločince je trebalo privesti pravdi, no svaka od država pobjednica imala je svoj pravni sustav i tek je trebalo postaviti odgovarajući pravni okvir suđenja. Također, suđenje se održavalo na četiri jezika pa je postojao i problem jezične barijere. Nirnberška

suđenja postavila su presedan te su uvelike utjecala na razvoj međunarodnih organizacija i međunarodnih suđenja. Položaj Hrvatske je u tom razdoblju bio vrlo nestabilan. Prijelaz iz Nezavisne države Hrvatske u Jugoslaviju pod vodstvom Josipa Broza Tita i Komunističke partije Jugoslavije nije bio jednostavan i partija je nailazila na poteškoće s popularizacijom režima. U tome su uvelike pomagale novine i intenzivan rad partijske agencije Agitpropa.

U ovom će radu biti prikazana zastupljenost Nirnberških procesa u tadašnjim novinama koje su se tiskale za područje Hrvatske, ali isto tako i povezanost s lokalnom politikom, odnosno okretanjem od nacizma i popularizacijom novog režima – komunizma. Analiza je provedena na dva lista objavljujvana u Zagrebu: *Vjesniku* koji je bio glavni republički dnevnik i *Narodnom listu* koji je izlazio od 1945. kao lokalne zagrebačke novine. Analizirano je razdoblje od 1. studenog 1945. do 1. studenog 1946. kao razdoblje u kojemu su se odvijala suđenja nacistima u Nirnberškim procesima, ali isto tako i suđenja „domaćim zločincima“ i „protivnicima režima“ iz tog doba poput Alojzija Stepinca, Eriha Lisaka i Ivana Šalića.

2. Ratna zbivanja u Europi i svijetu

U Prvom svjetskom ratu, koji je statistički bio rat s najviše ljudskih žrtava u dotadašnjoj povijesti čovječanstva, ozlijeđen je dvadeset i jedan milijun ljudi, 7 milijuna ih je ostalo invalidima, a poginulo je više od 9 milijuna ljudi. Na taj način se trajno promijenila vizura Europe i svijeta. Osim samih stradanja, preživjelima su ostali veliki psihički problemi, nezaposlenost, manjak prirodnih resursa i surova borba za preživljavanje (Lovrenčić, 2011: 1).

Zemlje koje su aktivno ratovala, iscrpile su ogromna financijska sredstva i prirodne resurse što će još desetljećima teretiti njihove proračune i utjecati na život pučanstva. Materijalne štete bile su enormne. Nadalje, te su zemlje imale i veliko financijsko opterećenje jer su trebale plaćati vojne mirovine stradalima u ratu i potpore za one koji su u ratu ostali bez uzdržavatelja. Također, i perspektiva je bila zaista loša; rat je uvelike poremetio svjetsku trgovinu, preusmjerio je na vlastite potrebe i znatno ju smanjio (Lovrenčić, 2011: 1).

Nakon završetka Prvog svjetskog rata pojavili su se mnogi pacifistički pokreti koji nisu imali za cilj revanšizam, već nadu u trajni mir. Vjerovalo se da se takve strahote više neće ponoviti. S tom je namjerom 28. travnja 1919. na konferenciji u Versaillesu osnovana Liga naroda koja je imala funkciju održavanja mira u svijetu, no, nažalost, nije dugo potrajala (Lovrenčić, 2011: 1-2).

Ratno razdoblje ostavilo je traga na tadašnjim žiteljima Europe i svijeta; milijuni ljudi su se u dugim ratnim godinama naviknuli na nasilje, krv, grubost, zapovijedanje, bespogovorno slušanje i slijeđenje nadređenih. Navedeno je, u spoju sa iznimno lošom ekonomskom situacijom, bilo podno tlo za pojavljivanje raznih, novih, političkih vođa poput Fuhrera, Ducea, poglavnika i sl. s

odgovarajućim uniformama, pozdravima, paradama i mimohodima (Lovrenčić, 2011: 2).

Nezadovoljstvo gubitnika Prvog svjetskog rata, u prvom redu Njemačke, koja je izgubila 73.000 km² teritorija i više od sedam milijuna žitelja, s neizmjernim gospodarskim i prirodnim gubicima, političkom i gospodarskom nestabilnosti te plaćanjem ratnih reparacija, doveli su do pobjede NSDAP-a na izborima. Posljedično, NSDAP-ove politike dovele su do Drugog svjetskog rata (Lovrenčić, 2011: 3).

Nakon nekoliko godina, izbora i neuspješnih pokušaja formiranja parlamentarne većine u Njemačkoj su 1932. godine održani jedni od mnogih izvanrednih izbora u nestabilnom političkom i gospodarskom vremenu. Nacistička stranka NSDAP je po prvi put doživjela trijumf s 37,4% dobivenih glasova te postala prva i najveća stranka u parlamentu – Reichstagu. Taj rezultat i broj glasova nisu bili dovoljni za sastavljanje vlade, no nakon još jednih, ponovljenih, izvanrednih izbora u kojima je nacistička stranka doživjela trijumf i dogovorila suradnju s drugim desničarskim strankama, tadašnji predsjednik Paul von Hindenburg više nije imao izbora te je 1933. godine Adolfu Hitleru dao mandat za sastavljanje vlade.¹

Hitler i nacisti su bili bijesni zbog ratnih šteta i nepravednosti koje su Njemačkoj nanese Versajskim ugovorom kojeg su smatrali nepravедnim, nepotrebnim i potpuno pogrešnim. Za njih je Versajski ugovor bio ponižavajuća uvreda, pljačkaški i razbojnički sporazum kojeg su potpisali njemački izdajnici najgore vrste i upropastitelji domovine (Lovrenčić, 2011: 4).

Taj je splet događaja i okolnosti rezultirao jednim od najkrvavijih događaja u ljudskoj povijesti – Drugim svjetskim ratom koji je trajao od 1939., kada je

¹ <https://www.britannica.com/event/Nurnberg-trials>

Njemačka napala Poljsku, do 1945. i poraza Njemačke, kada su Saveznici s jedne strane i SSSR s druge strane ušli u Njemačku i natjerali je na kapitulaciju. Konačno, Drugi svjetski rat završio je kapitulacijom Japana u rujnu 1945.²

U razdoblju ratovanja, procijenjeno je da je poginulo je ili je ubijeno između 40 i 50 milijuna ljudi, a počinjeni su zvjerski zločini koji su i danas česta tema razgovora i rasprava. Nadalje, financijske su štete bile iznimne. Procjenjuje se da je financijski trošak za uključene vlade iznosio više od bilijun dolara, ali ova brojka nikako ne može predstaviti ljudsku bijedu, neimaštinu i patnju, raseljavanje naroda, uništeno gospodarstvo ili puko fizičko uništenje imovine koje je uključivao rat.³

Sve navedeno neizmjereno je utjecalo na stanovništvo 20. stoljeća, te su pobjedničke snage uložile iznimne napore kako bi uhvatili sve zločince i doveli ih pred sud. Veliki dio njih je ubijen u akcijama potrage, dio zločinaca je izvršio samoubojstvo, dio je i pobjegao, no neki od njih ipak su dovedeni pred sud – Njemberški sud.

² <https://www.britannica.com/event/Nurnberg-trials>

³ Isto

3. Kraj rata, osnivanje Međunarodnog vojnog suda i početak suđenja zločincima

Iako je kroz povijest poraz u ratu bio dovoljan i svrha za sebe, tek je civilizacijski razvoj čovječanstva tijekom 19. i 20. stoljeća promijenio koncept pravila ratovanja. Osnivanje Međunarodnog vojnog suda označio je prvi put u povijesti da su poraženi u ratu izvedeni pred međunarodni sud sastavljen od pobjednika rata. Postupak se vodio pod nadzorom Ujedinjenog Kraljevstva, Sjedinjenih Američkih Država, Republike Francuske i Saveza Sovjetskih Socijalističkih Republika. U procesima se sudilo zloglasnim nacističkim vođama koji su optuženi za poticanje agresije, širenje mržnje, ratne zločine, zločine protiv čovječnosti i to sa zajedničkim planom ili zavjerom za počinjenje tih zločina. Pred sud u Nürnbergu trebala su doći 24 nacista, no samo 21 je suočen s pravdom, jer se od preostale trojice jedan smatrao previše bolesnim i senilnim, jedan je nestao, a jedan izvršio samoubojstvo u pritvoru prije suđenja (Macdonald, 2015: 1-3).

Među pobjednicima rata postojala je jasna, nedvosmislena želja da pravda bude zadovoljena, ali nije postojao konsenzus o tome kakav bi oblik prava i pravde trebao biti uspostavljen. Primjerice, na konferenciji u Teheranu, tadašnji sovjetski premijer Josif Staljin iznio je svoj prijedlog da se 50.000 njemačkih vojnih časnika treba pogubiti bez mogućnosti obrane i suđenja. Daljnje rasprave vodile su se na konferencijama u Jalti – prije kraja rata – i u Potsdamu, nakon predaje Njemačke. U širem okviru dogovora čelnici Sjedinjenih Američkih Država, SSSR-a i Ujedinjenog Kraljevstva su postigli konsenzus o formatu kažnjavanja ratnih zločinaca i o čijoj se pravnoj osnovi trebalo raspravljati na Londonskoj konferenciji 26. lipnja 1945. S obzirom na povijesnu važnost oslobođene Francuske, njen položaj i veličinu, pobjednici rata odlučili su je priključiti suđenjima kako ne bi došlo do nezadovoljstva s njihove strane u budućnosti. (Burrows, 2019: 16-17).

Potencijalna je zamka bila to što je, nakon njemačke invazije na Poljsku 1. rujna 1939. Sovjetski Savez zauzeo istok te zemlje 17. rujna. Kako bi izbjegli obranu tu quoque - “ti također“ – Sovjeti su odlučili da je napad najbolji oblik obrane i inzistirali da se optužnici doda masakr više tisuća poljskih časnika u Katinskoj šumi, za koji su sami bili odgovorni. Nadalje, iskrsnuo je i problem s procedurom jer su Britanci i Amerikanci imali pravni sustav koji se uvelike razlikovao od francuskog i sovjetskog sustava (Macdonald, 2015: 14-15).

Kako bi se uspostavio odgovarajući pravni sustav, namjera je bila stvoriti skup pravila i procedura kojima bi se mogao voditi službeni vojni sud. Službeni naziv tog pravnog dokumenta bio je Londonski sporazum, a njime je de facto stvoren Međunarodni vojni sud i njegova povelja, koja je definirala zakone i postupke po kojima je Nirnberški sud trebao voditi suđenje. Iako se vodio popriličan broj rasprava oko konkretnih definicija, primjerice što predstavlja zločin protiv čovječnosti ili agresorski rat, konferencija je službeno dogovorila popis od 30 članaka koji su grupirani u sedam zasebnih odjeljaka. U prvom dijelu ocrtan je precizan sastav onoga što se trebalo nazvati Međunarodnim vojnim sudom, danas poznatijim kao Nirnberški procesi (Burrows, 2019: 25).

Kompromisom je osmišljen hibridni pravni sustav. Odlučeno je da će biti suprotstavljenih odvjetnika tužiteljstva i obrane – kao u anglosaksonskom sustavu, ali bez porote. Također, presudu bi donijelo vijeće od četiri suca, po jedan pripadnik iz svake od četiriju sila, s četiri zamjenika ako jedan sudac bude spriječen sudjelovati na suđenjima. Ta su načela ugrađena u Londonsku povelju koja je potpisana 8. kolovoza 1945. godine (Macdonald, 2015: 15-16).

Zatim je trebalo odlučiti i o mjestu održavanja suđenja nacistima. Uglavnom prema želji Sovjetskog Saveza, Berlin se u početku smatrao najvjerojatnijim mjestom – to je, naposljetku, bio glavni grad države i bio je poprište Hitlerove posljednje borbe. Luksemburg, mjesto utamničenja ratnih

zločinaca, i grad Leipzig – jedan od glavnih njemačkih pravnih centara, također su bili razmatrani kao potencijalne lokacije suđenja (Burrows, 2019: 28).

Sljedeća ideja bio je Nürnberg. Palača Pravde u Nürnbergu sastoji se od velikog zatvora, oko 80 sudnica i nešto više od 530 ureda – i uglavnom je bila neoštećena u ratu. Nacistička stranka u tom je gradu održavala svoje skupove i donosila antisemitske zakone koji su Židovima, između ostalog, oduzeli njihovo njemačko državljanstvo, što je uvedeno na tamošnjem skupu 1935. i bilo je poznato kao Nirnberški zakoni (Macdonald, 2015: 15).

Odabir Nürnberga je stoga imao i simboličko značenje; naciste privesti pravdi na istom mjestu gdje su oni donosili zakone koji će za cilj imati uništenje Europe i svijeta.

Postignut je kompromis. Prema Londonskoj povelji Berlin je trebao biti stalno sjedište Međunarodnog vojnog suda; prva formalna sjednica ondje se održala pod vodstvom sovjetskog generala Ione Timofejeviča Nikitčenka 18. listopada 1945., ali prvo suđenje trebalo je održati u Nürnbergu, s početkom 20. studenog 1945. (Macdonald, 2015: 15-16).

4. Tijek suđenja

Točno u 10 sati ujutro, 20. studenoga 1945., Sir Geoffrey Lawrence, kao predstavnik britanske delegacije, udario je čekićem po stolu u Palači pravde u Nürnbergu. Njegova uvodna izjava: „suđenje koje sada počinje jedinstveno je u povijesti jurisprudencije svijeta“ označila je početak procesa od velikog značaja za cijeli svijet. Također, sudac Vrhovnog suda SAD-a Robert H. Jackson dao je uvodnu izjavu: „Nepравde koje nastojimo osuditi i kazniti tako su proračunate, toliko zloćudne i toliko razorne da civilizacija ne može tolerirati njihovo postojanje jer ne može preživjeti njihovo ponavljanje“, dodao je.

„Četiri velike nacije, zajapurene pobjedom i izbodene ozljedom, zaustavile su ruku osвете i dobrovoljno podvrgnule svoje zarobljene neprijatelje sudu zakona, što je jedno od najvećih priznanje koje je Moć ikada odala Razumu“, dodao je Robert H. Jackson u govoru koji je žiteljima Europe dao nadu da su ratne strahote konačno iza njih (Macdonald, 2015: 1-3)

Slika 1. Početak suđenja

Sudac Robert H. Jackson priznao je i da je sud nov i eksperimentalan, no četiri države koje su ga osnovale imale su potporu još 17 nacija u svojim nastojanjima da iskoriste međunarodno nacionalno pravo u borbi protiv najveće prijetnje našeg doba – agresivnog rata, smrti i razaranja.

Promatrajući optuženike, Robert H. Jackson je rekao: „Na optuženičkoj klupi sjedi dvadeset i kusur slomljenih ljudi. Prekoreni zbog poniženja onih koje su vodili gotovo jednako strašno kao pustošenjem onih koje su napali, njihova osobna sposobnost za zlo je zauvijek prošlost. Sada je teško u tim ljudima kao zarobljenicima vidjeti moć kojom su kao nacistički vođe nekoć dominirali velikim dijelom svijeta i većinu užasavali zbog toga. Njihova sudbina kao sudbina pojedinaca nije od velike važnosti za svijet“ (Macdonald, 2015: 3).

Nakon uvodnih riječi predstavljena su i zlodjela za koje ih se teretilo. Zločini protiv mira odnosili su se na razdoblje u kojemu su se nacisti pripremali za izbijanje rata: „planiranje, priprema, iniciranje ili vođenje napadačkog rata, rata kojim se krše međunarodni ugovori, sporazumi ili jamstva, kao i sudjelovanje u zajedničkom planu ili zavjeri za ostvarenje bilo čega od prethodno navedenog“ (Burrows, 2019: 25).

Obuhvaćeni ratni zločini su: „kršenje zakona i običaja ratovanja, ubojstvo, ropstvo, zlostavljanje zarobljenika, pljačka javne i privatne imovine, bezobzirno uništavanje gradova, mjesta ili sela, pustošenje neopravdano vojnom nuždom“ (Burrows, 2019: 25-26).

Genocid koji su nacisti počinili nad židovskim stanovništvom bio je kategoriziran kao zločin protiv čovječnosti: „ubojstva, istrebljenje, porobljavanje, protjerivanja, deportacije i druga nečovječna djela, progon na političkoj, rasnoj ili vjerskoj osnovi“ (Burrows, 2019: 26).

Osobna odgovornost bila je implicitna. Zanimljivost je i članak 8. – on proglašava da čak i ako je optuženik slijedio naredbe svoje vlade ili nadređenog,

to ga ne oslobađa odgovornosti već eventualno može služiti za ublaženje kazne (Burrows, 2019: 26-28).

Nakon uvodnih riječi i predstavljanja zločina, javnosti su predstavljeni i nacistički zločinci te krivci za najkrvaviji pokolj u povijesti:

- Hermann Göring
- Joachim von Ribbentrop
- Rudolf Hess
- Ernst Kaltenbrunner
- Alfred Rosenberg
- Hans Frank
- Martin Bormann
- Wilhelm Frick
- Robert Ley
- Fritz Sauckel
- Albert Speer
- Walther Funk
- Hjalmar Schacht
- Franz von Papen
- Konstantin von Neurath
- Baldur von Schirach
- Arthur Seyss-Inquart
- Julius Streicher
- Wilhelm Keitel
- Alfred Jodl
- Erich Raeder

- Karl Dönitz
- Hans Fritzsche

(Burrows, 2019: 30).

Osim osoba, optužene su i grupe:

- Die Reichsregierung (Kabinet „Reicha“)
- Das Korps der Politischen Leiter der Nationalsozialistischen Deutschen Arbeiterpartei (vodstvo Nacionalsocijalističke radničke partije Njemačke)
- Die Schutzstaffeln der Nationalsozialistischen Deutschen Arbeiterpartei (poznato kao „SS“)
- Sicherheitsdienst (obavještajna služba)
- Die Geheime Staatspolizei (Tajna policija, „Gestapo“)
- Sturmabteilungen der NSDAP (poznat kao „SA“);
- Vodstvo NSDAP-a

(Burrows, 2019: 44).

Kao što je dogovoreno unutar članaka Londonske povelje, svaka od četiri pobjedničke države imenovala je jednog suca i jednog zamjenika. Nadalje, svaka je država osigurala tužiteljski tim na čelu s glavnim tužiteljem.

Glavni sudac iz američke kvote bio je Francis Biddle, poznati pravni um koji je bio glavni državni odvjetnik Sjedinjenih Država tijekom cijelog rata. Njegov zamjenik bio je okružni sudac John J. Parker. Kao glavni sudac iz britanske kvote izabran je Sir Geoffrey Lawrence, a kao njegova zamjena Norman Birkett koji je prvotno zamišljen kao glavni sudac, no u konačnici su Britanci izabrali Sir Lawrencea kao iskusnijeg. Glavni sudac Sovjetskog Saveza bio je

general bojnik Iona Nikitchenko. Zamjena mu je bio Alexander Volchkov, filmski producent koji je postao odvjetnik. Henri Donnedieu de Vabres predstavljao je privremenu poslijeratnu vladu Francuske, a zamjena mu je bio Robert Falco. (Burrows, 2019: 31-33).

Što se izbora tužitelja tiče, pobjedničke države su izabrale istaknute pravnike kako bi oni na optimalan način suočili naciste sa zlodjelima koje su počinili. Glavni američki tužitelj je postao Robert H. Jackson koji je i sudjelovao u izradi nacrtu Londonske povelje i predložio glavnog sudca Francisa Biddlea te njegovog zamjenika Johna Parkera. Britansko tužiteljstvo predvodio je glavni državni odvjetnik Sir Hartley Shawcross i njegov asistent David Maxwell Fyfe. Francusko tužiteljstvo predstavljali su Francois de Menthon koji je dao ostavku u siječnju 1946. i njegova zamjena Auguste Champetier de Ribes. Sovjetsko tužiteljstvo predvodio je Roman Rudenko (Burrows, 2019: 32-33).

Slika 2. Suci Međunarodnog vojnog suda u Nürnbergu

Jedna od specifičnosti suđenja u Nürnbergu bio je i način komunikacije u sudnici. S obzirom na činjenicu da se radilo o optuženicima koji su govorili njemački jezik, a suci i tužitelji su bili govornici engleskog, ruskog i francuskog, organizatori su osmislili, za to vrijeme, tehnološki napredan način simultanog prevođenja.

Suđenja u Nürnbergu bila su rani eksperiment u simultanom prevođenju. U povelji Međunarodnog vojnog suda navodi se da optuženici imaju pravo na pošteno suđenje i da, sukladno tome, svi postupci budu prevedeni na jezik koji optuženici razumiju. Svaki od četiri međunarodna suca također je morao razumjeti postupak. Američka tvrtka IBM razvila je napredniji, simultani sustav prevođenja koji se temelji na ranijem sustavu prevođenja koji je instaliran u Ligi naroda 1931. U ovom ranijem sustavu govori su bili unaprijed prevedeni i zatim čitani simultano na različitim jezicima.⁴

Na sudu u Nürnbergu korišteno je pet kanala prijevoda. Prvi kanal sadržavao je doslovni prijenos govornika. Ostali kanali bili su prijevodi na engleski, ruski, francuski i njemački. Svaki sudionik u ispitivanju imao je set slušalica. U sudnici je bilo postavljeno šest mikrofona – po jedan za svakog suca, klupu za svjedoke i govornicu. Tri tima prevoditelja radila su pod vodstvom potpukovnika američke vojske Leona Dosterta i pukovnika američke mornarice Alfreda Steera. S obzirom na kompleksnost zadatka, dva tima bi se izmjenjivala u sudnici, dok bi treći tim u pripravnosti sjedio u drugoj prostoriji i slušao postupak. Četvrti tim pomoćnih prevoditelja bio je spreman za druge jezike kao što su poljski i jidiš, a dva druga prevoditelja sjedila su na klupi iza sudaca.⁵

⁴ www.encyclopedia.ushmm.org/content/en/article/translation-in-the-courtroom

⁵ Isto

Zbog ovih složenih prijevoda, suđenje se nije moglo odvijati brže od 60 riječi u minuti. Monitor koji upravlja kontrolnom sklopkom u odjeljku za tumačenje bljeskao bi žutim svjetlom kako bi obavijestio govornika ako govori prebrzo ili crvenim svjetlom koje bi označavalo da treba stati i ponoviti ono što je upravo rekao. IBM je besplatno osigurao novu tehnologiju za probno testiranje, pod uvjetom da američka vlada plati troškove dostave i instalacije. Kroz pokazani uspjeh sustava u Nürnbergu, IBM je kasnije uspio prodati sustav za korištenje u Ujedinjenim narodima.⁶

Slika 3. IBM-ova oprema za simultano prevođenje

⁶ Isto

5. Presude

Suđenje je trajalo gotovo 11 mjeseci do utorka, 1. listopada 1946., kada je ujutro predsjednik Tribunala pukovnik Sir Geoffrey Lawrence započeo proces donošenja presude optuženicima. Optužnice bi se temeljile na četiri točke optužnice pročitane na prvom danu suđenja najvećim nacističkim ratnim zločincima 20. studenoga 1945. Optužnice su bile: planiranje i vođenje rata, zločini protiv mira, ratni zločini i zločini protiv čovječnosti. Izricanje presude održano je u poslijepodnevним satima, nakon stanke za ručak (Burrows, 2019: 245).

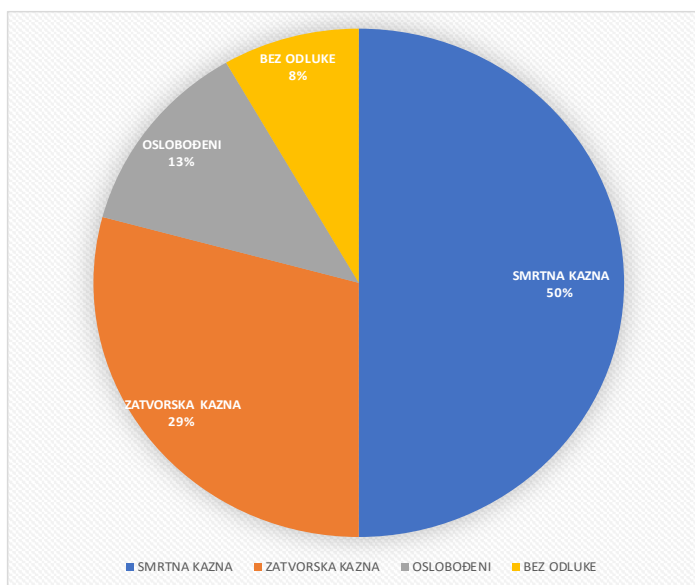
Slika 4. Hermann Göring

Cijeli proces izazivao je ogroman interes, a medijski su ga pratili reporteri iz cijelog svijeta. Suđenje je bilo prenošeno na radiju i u novinama, a po prvi puta i na televiziji. Slike sa suđenja obišle su cijeli svijet, pa tako i hrvatski tisak tog doba. Iznimno je zanimljivo što su snimke suđenja sačuvane i dan danas te se mogu pregledavati na internetu.

Presudama su zaključeni Nirnberški procesi, a većina zločinaca je osuđena na smrt vješanjem ili dugogodišnjom zatvorskom kaznom, a tek su trojica oslobođena: Hans Fritzsche, Franz Von Papen i Hjalmar Schacht (Neave, 1982: 419-420).

Presude po točkama optužnice: (Neave, 1982: 419-420).

OPTUŽENI	PRESUDE PO TOČKAMA OPTUŽNICE				KAZNE
	I	II	III	IV	
MARTIN BORMANN	NIJE KRIV	-	KRIV	KRIV	SMRT VJEŠANJEM
HANS FRITZSCHE	NIJE KRIV	-	NIJE KRIV	NIJE KRIV	OSLOBOĐEN
FRANZ VON PAPEN	NIJE KRIV	NIJE KRIV	-	-	OSLOBOĐEN
HJALMAR SCHACHT	NIJE KRIV	NIJE KRIV	-	-	OSLOBOĐEN
KARL DONITZ	NIJE KRIV	KRIV	KRIV	-	10 GODINA
ERICH RAEDER	KRIV	KRIV	KRIV	-	DOŽIVOTNI ZATVOR
BALDUR VON SCHIRACH	NIJE KRIV	-	-	KRIV	20 GODINA
HERMANN GORING	KRIV	KRIV	KRIV	KRIV	SMRT VJEŠANJEM
RUDOLF HESS	KRIV	KRIV	NIJE KRIV	NIJE KRIV	DOŽIVOTNI ZATVOR
JOACHIM VON RIBBENTROP	KRIV	KRIV	KRIV	KRIV	SMRT VJEŠANJEM
WILHELM KEITEL	KRIV	KRIV	KRIV	KRIV	SMRT VJEŠANJEM
ERNST KALTENBRUNNER	NIJE KRIV	-	KRIV	KRIV	SMRT VJEŠANJEM
ALFRED ROSENBERG	KRIV	KRIV	KRIV	KRIV	SMRT VJEŠANJEM
HANS FRANK	NIJE KRIV	-	KRIV	KRIV	SMRT VJEŠANJEM
WILHELM FRICK	NIJE KRIV	KRIV	KRIV	KRIV	SMRT VJEŠANJEM
JULIUS STREICHER	NIJE KRIV	-	-	KRIV	SMRT VJEŠANJEM
WALTER FUNK	NIJE KRIV	KRIV	KRIV	KRIV	DOŽIVOTNI ZATVOR
FRITZ SAUCKEL	NIJE KRIV	NIJE KRIV	KRIV	KRIV	SMRT VJEŠANJEM
ALFRED JODL	KRIV	KRIV	KRIV	KRIV	SMRT VJEŠANJEM
ARTHUR SEYSS-INQUART	NIJE KRIV	KRIV	KRIV	KRIV	SMRT VJEŠANJEM
ALBERT SPEER	NIJE KRIV	NIJE KRIV	KRIV	KRIV	20 GODINA
CONSTANTIN VON NEURATH	KRIV	KRIV	KRIV	KRIV	15 GODINA

Slika 5. Grafikon / statistika osuda

6. Pozicija Hrvatske u prijelaznom razdoblju

Kada je započeo Drugi svjetski rat, Jugoslavenska vlada nije htjela zauzimati strane i potpisala je izjavu o neutralnosti. Neutralni položaj, doduše samo prividno, zauzeo je i SSSR, koji je s Njemačkom potpisao pakt o nenapadanju u trajanju od 10 godina. U međuvremenu, Njemačka je napadala redom Poljsku, Dansku, Norvešku, Belgiju, Nizozemsku, Luksemburg i Francusku. Nijemci su napali i Veliku Britaniju u operaciji naziva Morski lav, no tu nisu imali sreće i doživljavali su velike gubitke, što ih je prisililo na odustajanje od napada. U rujnu 1940. Njemačka, Italija i Japan potpisali su u Berlinu ugovor o savezništvu, poznat i kao Trojni pakt. Trojni pakt je zatim proširen na Slovačku, Mađarsku, Rumunjsku i Bugarsku (Matković, 1998: 232).

Hitler je, zbog geostrateškog položaja, počeo razmišljati i o Jugoslaviji od koje je očekivao da mu posluži kao baza prema istočnoj fronti. Jugoslavija je u tim trenucima i dalje zadržavala neutralnost, paralelno pokušavajući održati dobre odnose s Njemačkom (Matković, 1998: 233).

Istovremeno, Talijani su imali želju destabilizirati i ugroziti Jugoslaviju, a njihovi partneri Nijemci su im pružili podršku u priznanju njihovih interesa na južnoslavenskom području. Hitleru je Jugoslavija bila iznimno zanimljiva kao dio plana napada na SSSR pa je u prosincu 1940. s vladom Cvetković-Maček potpisao pakt o nenapadanju. Pakt je bio samo uvod u pristupanje Jugoslavije Trojnom paktu (Matković, 1998: 235).

Paralelno s njemačkim pritiskom postojala je i akcija s druge strane da se spriječi ulazak Jugoslavije u Trojni pakt. U Beograd su dolazili britanski i američki izaslanici koji su diplomatskim aktivnostima pokušali spriječiti neizbježno – konačno pristupanje Jugoslavije Trojnom paktu, potpisano u ožujku 1941. u Beču. Pristupanje su potpisali Cvetković i Cincar-Marković s jedne strane

njemački i talijanski ministri vanjskih poslova Von Ribbentrop i Ciano s druge strane (Matković, 1998: 237).

Pristupanje Jugoslavije Trojnom paktu nije bilo jednoglasno prihvaćeno u zemlji. Na ulicama su se održavali mnogobrojni prosvjedi koje su organizirale različite antifašističke grupe (često s naglašenom velikosrpskom orijentacijom) pa i, tada ilegalna, Komunistička partija Jugoslavije. Vlada je pala, a nova povukla je jugoslaveski pritup paktu. Hitler je zatim odlučio napasti Jugoslaviju i razdvojiti je na države. Bombardiranje je započelo, a napadima se pridružila i Italija (Matković, 1998: 239-241).

Nakon travanjskog rata i zauzimanja teritorija Kraljevine Jugoslavije, Italija i Njemačka su sa svojim saveznicima Mađarskom i Bugarskom podijelile Jugoslaviju prema svojim interesnim područjima (Matković, 1998: 242). Nijemci su anektirali sjeverni dio Slovenije (granica s Austrijom), a Talijani južni dio. Italija je također zaposjela i većinu hrvatske obale i gotovo sve otoke. Crna Gora je također postala talijanski posjed. Srbija je bila pod okupacijom Njemačke i svedena na granice prije Balkanskih ratova. Veći dio Makedonije zauzela je Bugarska, a dio Makedonije, uz Kosovo, pripao je tzv. Velikoj Albaniji pod talijanskom vlašću. Hrvatska je sa Srijemom i Bosnom i Hercegovinom, a bez dijela obale i otoka činila Nezavisnu Državu Hrvatsku (Matković, 1998: 243).

Kada su njemačke jedinice došle u Zagreb, predvodnik ustaša u zemlji Slavko Kvaternik je već proglasio NDH, a uskoro mu se pridružio i vođa ustaške emigracije Ante Pavelić koji je stigao iz Italije. Zanimljivo, Ante Pavelić nije bio miljenik nacista jer su ga smatrali „čovjekom Rima“ koji će se boriti za talijanske interese, a puno kvalitetnijim rješenjem smatrali su dr. Vladka Mačeka koji je taj položaj odbio jer se nije htio vezati uz fašističke sile, a i nije vjerovao u njihovu pobjedu. Hitler je naposljetku ipak prihvatio Antu Pavelića kao poglavnika Nezavisne Države Hrvatske (Matković, 1998: 243-244).

Slika 6. Ante Pavelić i Adolf Hitler

Hrvatska u tom vremenu nije imala ustav, parlamentarne institucije, demokraciju i višestranačje, već je sva moć bila koncentrirana u Pavelićevim rukama. Poglavnik je donosio sve odluke, zakone, imenovao i razrješavao sve visoke dužnosnike (Matković, 1998: 244).

Ustaški režim označavao je i netoleranciju prema drugim narodima, obračun s četnicima i partizanima, velike izdatke za vojsku, materijalne obaveze prema talijanskim i njemačkim saveznicima, teško privredno stanje i probleme s prehranom stanovništva i uz to netrpeljivosti prema svemu što nije „arijska rasa“ i „časni hrvatski narod“ a što je završilo osnivanjem koncentracijskih logora i masovnih likvidacija. Sve navedeno u narodu je stvorilo nezadovoljstvo prema ustaškom režimu koje je i stvorilo podlogu za razvoj antifašističkog pokreta predvođenog Komunističkom partijom Jugoslavije i novu epohu za Hrvatsku (Matković, 1998: 245).

Padom Hitlera i nacizma, te Pavelića i NDH, započela je obnova Jugoslavije u novoj formi.

Jugoslavija je za cijelo vrijeme Drugog svjetskog rata sačuvala svoj formalno državno pravni kontinuitet (kao Kraljevina Jugoslavija). Obnova Jugoslavije nije bila upitna, već je pitanje bilo tko će u obnovljenoj državi imati vlast jer su se na njenim prostorima sukobljavale snage opredijeljene za različita rješenja. Obnovu su podržavale tri savezničke sile – Velika Britanija, Sjedinjene Američke Države i SSSR. Zapadni saveznici podržavali su obnovu monarhije, a SSSR NOP. Komunistička partija se kao predvodnik NOP-a borila protiv četnika koji su bili za povratak kralja i izbjegličke vlade te ih je uspjela poraziti, isto kao i druge snage u državi orijentirane prema Njemačkoj (koje su morale podijeliti sudbinu poražene Njemačke) (Matković, 1998: 257-259).

Iako su prvotno bile za obnovu monarhije, zapadne snage su, vidjevši uspješnost NOP-a protiv fašističkih snaga promijenile svoj odnos prema Titovim partizanima i u konačnici je kompromisno podržan NOP, Josip Broz Tito i njegova Komunistička partija kako bi formirali novu državu (Matković, 1998: 258-259).

Tito i KPJ su pristali na želje savezničkih sila da u vladu uvrste i građanske političare, prema preporukama s konferencije u Jalti, prihvaćanje i skupine narodnih poslanika izabranih u Kraljevini Jugoslaviji 1938., no nisu prihvatili, odnosno proveli stvarno osnivanje demokratskog poretka, višestranačkih izbora, demokracije i prava privatnog vlasništva već samo figurativno (Matković, 1998: 272).

Novi je poredak tek trebao doživjeti popularizaciju među stanovništvom, pa su Josip Broz Tito i Komunistička partija Jugoslavije poduzimali sve radnje kako bi to što prije i što efektnije postigli.

Uspostava novog poretka u Jugoslaviji uključivala je i marginalizaciju te diskriminaciju vjerskih zajednica kao potencijalnih političkih protivnika. Crkva se smatrala nositeljem hrvatskog nacionalnog identiteta te je stoga bila pod

posebnim pritiskom, a oko 500 svećenika umrlo je neposredno prije i nakon završetka rata od posljedica „spontanog“ nasilja (Steindorff 2006: 346).

Iako je nadbiskup Stepinac 18. ožujka 1945., dakle prije kraja rata, u Zagrebu održao propovijed koja se oštro suprotstavila ponašanju i programu komunista, tada je ipak postojao podnošljivi „modus vivendi“ između države i Katoličke crkve. Sukob je započeo kada je nadbiskup Stepinac odbio osnovati hrvatsku narodnu crkvu neovisnu o Rimu, u skladu s Titovim zahtjevom. Crkva se smatrala oštećenom u agrarnoj reformi jer je time izgubila znatan dio svojih prihoda. Prosvjedovala je protiv ukidanja obveznog pohađanja vjeronauka i protiv sve većeg ograničenja crkvenih škola. Službeno vjeronauk nije zabranjen u školama sve do 1952. godine, a Teološki fakultet izdvojen je iz Zagrebačkog sveučilišta (Steindorff 2006: 347).

Proces protiv Stepinca započet je u rujnu 1946., očito radi političkog discipliniranja Crkve. Tužitelj Jakov Blažević, koji će 1970-ih postati jedan od vodećih političara u Hrvatskoj, optužio je Stepinca za kolaboraciju, odobravanje zločina ustaškog režima i pomaganje ustaškom narodu u skrivanju nakon završetka rata (Steindorff 2006: 347).

Suđenje iz 1946. godine, popraćeno intenzivnom medijskom kampanjom protiv optuženih, završilo je u kaznenom smislu krivom presudom. Stepinac je osuđen na 16 godina zarobljenštva i teškog rada, a 1951. godine je pomilovan i pušten u kućni pritvor u rodnom Krašiću kraj Karlovca. Tamo ga je 1953. dočekala vijest o imenovanju kardinalom (Steindorff 2006: 348).

7. Medijski sustav nakon 1945. godine i uloga propagande

Porazom Hitlerove nacističke Njemačke i krajem NDH, obnovljena je jugoslavenska država koje se zvala Federativna Narodna Republika Jugoslavija (1945-1963.). Iako je država bila federativna, zapravo je bila centralizirana i o svemu se odlučivalo u vrhu Komunističke partije Jugoslavije. U novim okolnostima, novinari su trebali biti „vojnici Partije“, a mediji su imali veliku ulogu u popularizaciji komunizma (Najbar-Agičić, 2015: 160-163).

Iako je u „Zakonu o štampi“ iz kolovoza 1945. deklarativno zajamčena sloboda tiska te je taj dio bio i u Ustavu FNRJ 1946. te u Ustavu NR Hrvatske, stvarnost je bila potpuno drugačija. Kontrola nad sredstvima javnog priopćavanja predstavljala je jedan od glavnih stupova vlasti Komunističke partije Jugoslavije u Hrvatskoj i ostatku tadašnje Jugoslavije. Partija je imala za cilj utjecati na sastave redakcija i popunjavati ih članovima partije, isto tako određivati teme i cenzurirati ih (Najbar-Agičić, 2017: 200).

Vezano uz propagandu, intrigantno je da je Komunistička partija Jugoslavije osnovala instituciju Agitprop koja je bila zadužena za agitaciju i propagandu. Sami naziv institucije spoj je tih dviju riječi (Najbar-Agičić, 2017: 200).

Također je djelovao i Ured za informiranje pri Predsjedništvu vlade zadužen za kontrolu tiska i izdavačke djelatnosti. Nove su vlasti ostale sumnjičave prema katoličkom tisku koji je naposljetku ukinut. Osim zabrana, partija je pronašla još neke načine za borbu s tiskom koji je reprezentirao druge političke opcije. U uvjetima nedostatka sirovina nakon rata, učinkovit način je bio i sustav dodjele papira i monopol države na distribuciju tiska. U tim uvjetima i s obzirom na sve navedeno, novine koje nisu bile odobrene od strane partije nisu imale šanse za preživljavanje. Sukladno tome, tisak je pretvoren u dio državno-partijskog aparata

i oruđe pomoću kojeg su komunističke vlasti nastojale oblikovati javno mnijenje (Najbar-Agičić, 2015: 160-163).

Iako je Komunistička partija Jugoslavije bila na vlasti, situacija nije bila idealna s gledišta Partije te je vodstvo KPJ ulagalo velike napore u ideološko-politički i propagandni rad. Smatralo se da treba koncentrirati politički, kulturni, prosvjetni i znanstveni život u rukama KPJ. Partija je nastavila putem utabanim u NDH (Ustaše su ukinuli neovisne medije) i nije dopuštala razvoj neovisnih medija već isključivo onih pod kontrolom i onih koji su svoje korijene vukli iz partizanskog pokreta (Najbar-Agičić, 2017: 200).

Važno je spomenuti i Narodnu frontu koja je imala ulogu paravana za monopol KPJ, a pod čijim su budnim okom izlazili svi najznačajniji listovi tog vremena (uključujući i proučavane *Vjesnik* i *Narodni list*). (Najbar-Agičić, 2017: 200).

Usporedno s veličanjem komunizma, nacizam i NDH smatrani su najvećim zlom, a kao takve ih se i prikazivalo u novinama. Slijedom sveg navedenog, Nirnberška suđenja bila su vrlo solidno popraćena u medijima. Izvještavano je o najbitnijim događajima sa suđenja poput otvaranja procesa, ključnih točaka suđenja, završnih riječi, presuda i smaknuća okrivljenih. Najčešće i najviše se izvještavalo na početku procesa – tada je bio predstavljen kontekst suđenja, okrivljenici i zlodjela koja su počinili, te na kraju procesa, odnosno kada su se prenosile vijesti o presudama i kaznama.

Paralelno s Nirnberškim suđenjima novine u Hrvatskoj pisale su, čak i u većoj mjeri, o domaćim zločincima, protivnicima režima i njihovim grijesima. To su bile teme koje su se protezale kroz gotovo sve brojeve, neovisno o Nirnberškim suđenjima. Sve to služilo je, naravno, i kao propaganda novog režima te raskid svih veza sa NDH i nacizmom.

8. Usporedni prikaz Nirnberških procesa i suđenja „domaćim zločincima“ u *Vjesniku* i *Narodnom listu*

Kako bih za potrebe ovog rada proučio serijske publikacije koje su se izdavale na području Hrvatske u prvoj polovici 20. stoljeća, posjećivao sam čitaonicu periodike u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu. Razdoblje koje sam proučavao bilo je ono nakon kraja Drugog svjetskog rata, od studenog 1945. do studenog 1946. godine. To je bilo vrijeme suđenja ratnim zločincima iz nacizma i uspona Komunističke partije Jugoslavije i komunizma koji je dolazio kao nova prevladavajuća ideologija.

Samim time, bilo je zanimljivo proučavati kako se vladajuća Komunistička partija obračunavala s događajima i likovima iz prošlosti. Kako bih dobio uvid u razdoblje o kojemu sam pisao, čitao sam primjerke *Vjesnika* i *Narodnog lista*, koji su u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici pohranjeni u originalu, a za pregledavanje dostupni i na mikrofilmu.

Vjesnik i *Narodni list* bile su jedne od najčitanijih novina toga doba s velikim nakladama. Dojmljivo je bilo čitati ih iz današnje perspektive i iz današnjeg kuta gledišta, kada znamo ishode svih tadašnjih nedoumica i konflikata.

Vjesnik je bio najveći hrvatski republički informativni dnevni list. Pokrenut je odlukom CK KP Hrvatske 1940. kao Politički vjesnik, a od 1941. do gašenja lista 2012. izlazio je pod nazivom *Vjesnik*. U doba nakon Drugog svjetskog rata bio je najznačajniji i najtiražniji dnevni list u Hrvatskoj. Od 12. svibnja 1945. izlazio je pod punim nazivom *Vjesnik Narodnog fronta Hrvatske*. Tek od listopada 1945. u impresumu je navedeno i ime glavnog urednika – Šerif Šehović. U razdoblju do 1950. glavni urednici su bili i: Branko Priselac, Josip Kirigin,

Branko Škrinjar, Ivan Zvane Črnja i Franko Franulolović (Najbar-Agičić, 2015: 166).

Od 1942. do 1945. nije se tiskao u Zagrebu, nego povremeno na područjima pod nadzorom partizanskih snaga. Nakon završetka II. svjetskog rata iznova je počeo izlaziti u Zagrebu kao dnevni list u znatno većoj nakladi (više od 80.000 primjeraka), a svoj vrhunac dosegno je 1968. s više od 106.000 tiskanih primjeraka⁷.

Za razliku od današnjih, modernih novina, *Vjesnik* je bio crno bijeli list s razmjerno malo slika i puno teksta u velikom formatu.

U Zagrebu je izlazio i *Narodni list* kao lokalne novine Narodne fronte. Izlazio je od 1945. do 1959. godine kada je spojen s *Večernjim vjesnikom* i počeo izlaziti pod nazivom *Večernji list*. Zanimljivost vezana uz *Narodni list* je da je počeo izlaziti već 18 dana prije ulaska partizanskih jedinica u Zagreb. Njegov urednik u tom dobu bio je Branko Priselac. Grafički, list je izgledao slično prijeratnim Novostima (Najbar-Agičić, 2015: 167)

Oba analizirana lista pisala su ponajviše i uglavnom o temama koje su tada bile aktualne: završetak Drugog svjetskog rata, uspostava komunističkog režima, „bratski Sovjetski savez“ i Staljin, Josip Broz Tito, izbori u Jugoslaviji, status i položaj Trsta, ekonomska situacija i oporavak, Nirnberška suđenja, borba protiv „domaćih izdajnika“ i protivnika režima, borbi protiv sive ekonomije itd.

Vjesnik, punog naziva *Vjesnik Narodnog Fronta Hrvatske* sastojao se uglavnom od rubrika vijesti iz zemlje, vijesti iz svijeta, fizkultura i sport, ponekad i kultura te obnova i izgradnja. Sastojao se u pravilu od 6-8 stranica, ovisno o

⁷ Vjesnik. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 14. 9. 2022. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=64985> .

izdanju, a bio je ispisan na velikom formatu, crno-bijelo, s puno teksta i malo slika. *Narodni list* bio je sličnog formata kao i *Vjesnik*; s puno teksta, malo fotografija i ilustracija. Sastojao se uglavnom od 8 stranica, a u fokusu su bile vijesti iz zemlje, vijesti iz svijeta, a ponekad i rubrike Zagreb danas, zanimljivosti, fizkultura i sport te oglasi.

U ovom dijelu rada prikazat ću rezultate istraživanja zastupljenosti teme Nirnberških procesa u *Narodnom listu* i *Vjesniku* u razdoblju od studenog 1945. do listopada 1946. godine.

Narodni list broj 125, izdan u Zagrebu 20. listopada 1945. godine spominje Nirnberške procese u članku pod naslovom „Njemački fašizam pred sudom naroda“ koji opisuje detalje sa suđenja u Nürnbergu.⁸ Tako se spominje „svečana atmosfera“ i početak suđenja koje je postavilo presedan jer se vodilo na četiri jezika. Navode se i suci procesa i polaganje zakletvi. Također, spominju se i četiri glavne točke optužnice: 1. širenje ideje o Nijemcima kao „gospodućoj rasi“, 2. svjesnom vođenju napadačkih ratova, 3. provođenju totalnog rata i 4. progonu i iskorjenjivanju protivnika nacizma. Spominje se i da je dan rok od tri dana optuženima da pripreme obranu. Također, predstavlja se i predsjednik suda, Englez Lawrence.

Tog je istog dana izašao je i *Vjesnik* koji sadrži članak naslova „Njemački fašizam pred sudom naroda“.⁹ Tamo je opisana prva sjednica međunarodnog vojnog suda u Nürnbergu. Kao i u *Narodnom listu* od istog dana navedeni su glavni detalji suđenja: suci, tužitelji, optuženici i optužbe.

Tada je nastupilo zatišje u izvještavanju o novostima iz Nürnberga. Niti *Vjesnik* niti *Narodni list* nisu u svoja izdanja uvrštavali vijesti o nadolazećem

⁸ *Narodni list*, br. 125, 20. listopada 1945., str. 2

⁹ *Vjesnik*, br. 156, 20. listopada 1945., str. 6

suđenju u Njemačkoj. Nakon nešto više od mjesec dana Nirnberški procesi ponovno dobivaju svoje mjesto u hrvatskom dnevnom tisku.

Dana 23. listopada 1945. također se piše o prvoj sjednici suda, detaljima s prvog dana suđenja i uvodnim riječima predsjednika suda Sir Lawrencea. Naslov tog članka je „Otpočeo je proces protiv glavnih njemačkih ratnih zločinaca“,¹⁰ a u njemu se spominje i da je bila razmatrana opcija pogubljenja zločinca bez suđenja, tj. da im se presudi onako kako bi im njihov režim presudio.

Idućeg su dana u *Narodnom listu* spomenuti Nirnberški procesi – osuda za zločine u Jugoslaviji. Na naslovnoj se stranici pod naslovom „Nacistički ratni zločinci odgovaraju u Nürnbergu i za masovne zločine u Jugoslaviji“¹¹ opisuje dio optužnice za ubojstvo tisuća građana Jugoslavije, te razrada plana deportacije građana Jugoslavije. U tom se članku nalazi i bitna informacija da su svi optuženi izjavili da se ne osjećaju krivima.

Taj dan izlazi i *Vjesnik* i na naslovnici dominantno donosi članak iste tematike pod naslovom „Na procesu u Nürnbergu njemački ratni zločinci odgovaraju i za masovne zločine u Jugoslaviji“.¹² Spominje se da su sastavni dio optužnice i zločini fašista u Jugoslaviji. Nacističke vođe optužuje se za ubijanje „Jugoslavena“, za deportaciju stanovništva, uništenje gradova i kulturne baštine, kao i za ubijanje Židova koji su živjeli na području Jugoslavije.

U broju koji je izašao sljedeći dan, u nedjelju 25. studenog na četvrtoj stranici *Vjesnika* nalazi se članak „Na procesu u Nürnbergu treba rasvijetliti vrela fašizma i političke motive kriminalnih djelatnosti nacističkih kolovođa“¹³ u

¹⁰ *Vjesnik*, br. 185, 23. listopad 1945., str. 3

¹¹ *Narodni list*, br. 155, 24. studenog 1945., str. 1

¹² *Vjesnik*, br. 186, 24. studenog 1945., str. 1

¹³ *Vjesnik*, br. 187, 25. studenog 1945., str. 4

kojemu se problematiziraju i nabrajaju mnogobrojni nacistički zločini počinjeni u zemlji i inozemstvu.

Slika 7. Članak u Vjesniku br. 187, 25. studenog 1945., str. 4

Istog dana izlazi 156. izdanje Narodnog lista. Pod naslovom „Američki predstavnici optužbe otkrivaju Hitlerove zločinačke planove“¹⁴ u članku se, uz Hessovu karikaturu priča o tijeku suđenja te Hessovoj nakani da simuliranjem duševne bolesti izbjegne pravno suđenje. Zatim je uslijedila dvodnevna pauza od izvještavanja o ovoj temi u ovim dvjema novinama.

Tema se vraća u novinske stupce 28. studenoga 1945. u Narodnom listu u kojem se ponovno spominju Nirnberški procesi i to, zanimljivo, u čak tri zasebna članka.

Članak naslova „Dokumenat Barbarossa o pripremama Njemačke za napadaj na SSSR“¹⁵ napisan je na temu dokumenta „Barbarossa“ nađenog u Hitlerovom stanu pod oznakom „strogo povjerljivo“, a vezan je za napad i osvajanje SSSR-a, prije završetka rata protiv Engleske. U tom je broju objavljen i članak pod naslovom „Hitlerov ‘testament’“, a piše se o govoru Adolfa Hitlera iz 1937., koji je bio stenografiran, te prema Hitlerovoj izjavi treba služiti kao njegova oporuka.

¹⁴ Vjesnik, br. 156, 25. studeni 1945., str. 5

¹⁵ Narodni list, br. 158, 28. studeni 1945., str. 1, 3 i 4

Detaljno je opisano viđenje postojećeg stanja u Europi, dijelom Azije i Afrike, te plan osvajanja na najefikasniji mogući način, po Hitlerovom viđenju. Treći članak na ovu temu nosi naslov „Dan poslije Versaillesa počele su ratne pripreme njemačke mornarice“ te se u njemu iscrpno izvještava o predumišljajima i planovima Adolfa Hitlera i Hermanna Göringa vezanih uz obaveznu vojnu službu koju su propisali dan nakon „Sporazuma u Versaillesu“, što je omogućilo stvaranje 36 divizija vojnika preko noći i spremnost za izvanredno vojno djelovanje.

Vjesnik je evidentno bio manje zainteresiran za događaje iz Nürnberga jer je u nekoliko narednih dana o toj temi izvještavao samo *Narodni list*. Dana 9. prosinca 1945. godine u je *Narodnom listu* tiskan članak naslova „Razaranje Poljske je prvi cilj“.¹⁶ Taj tekst govori o podmuklosti kojoj je Hitler pribjegavao dok je od 1939. godine tvrdio da će se lojalno pridržavati ugovora o poljsko-njemačkim odnosima, a istovremeno planirao napade i osvajanja – naime nacisti su još 1938. godine imali plan za okupaciju sedam država.

Već dva dana kasnije izlazi novi članak na temu Nirnberških suđenja. U članku pod naslovom „Na procesu u Nürnbergu iznesen je Hitlerov plan „Marita“ o napadu na Jugoslaviju“¹⁷ dopisnik Tanjuga izvještava o planiranju napada na Jugoslaviju, te bliskim odnosima Pavla Karađorđevića s Hitlerom i Göringom, koji su njemačkoj strani omogućavali detaljan uvid u planove i odnose Jugoslavije sa susjednim zemljama.

Dana 13. prosinca 1945. izlazi izdanje *Narodnog lista* koje sadrži članak „Hitlerovci su htjeli da unište Sovjetski Savez kao moćni politički faktor u Evropi,

¹⁶ *Narodni list*, br. 167, 9. prosinac 1945., str. 5

¹⁷ *Narodni list*, br. 169, 11. prosinac 1945., str. 1

a to bi im omogućilo porobiti sve narode“¹⁸ kojem se pridaje velika pozornost i nalazi se na naslovnici izdanja.

U tom članku se donosi izvještaj sa suđenja koje se održalo dan prije, u srijedu, te se spominje Hitlerova naredba o napadu na SSSR – „Ja očekujem referate glavnokomandujućih o njihovim daljnjim planovima zasnovanim na toj osnovi. O pripremama, koje planiraju svi rodovi oružanih snaga, mora se referirati meni preko vrhovne komande“. Također, članak prenosi Hitlerovu izjavu: „Kad se plan Barbarossa (plan napada na SSSR) počne ostvarivati, cijeli svijet će biti iznenađen i neće imati primjedbe“.

U istom se broju nalazi još jedan izvještaj s Nirnberških procesa. Pod naslovom „Hitlerova vojna klika je pripremala rat protiv Sjedinjenih Američkih Država“¹⁹ senzacionalistički se donosi informacija da su Hitlerove snage pripremale napad na SAD. Dodaje se da je Von Ribbentrop (ministar vanjskih poslova) dogovarao s Japanom napad na SAD.

U *Vjesniku Narodnog fronta Hrvatske* iz 14. prosinca, spominje se Nirnberško suđenje. Pod naslovom „Kažnjavanje Hitlerovskih ratnih zločinaca odgovarat će težini njihovih zločina“²⁰ raspravlja se o tome kako je Hitler planirao napasti SAD.

U *Vjesniku*, izdanju koje je izašlo 15. prosinca spominje se situacija sa suđenja u Nürnbergu pod naslovom „Odvojenjem milijuna radnika u njemačko ropstvo hitlerovci su daleko premašili trgovce robovima srednjeg vijeka“²¹ problematizira se postojanje i svrha koncentracijskih logora koje je organizirao nacistički režim. Također se spominje i Hitlerov utjecaj i u Južnoj Americi (što je zanimljivo jer je

¹⁸ *Narodni list*, br. 171, 13. prosinac 1945, str. 1

¹⁹ *Narodni list*, br. 171, 13. prosinac 1945. str. 3

²⁰ *Vjesnik*, br. 203, 14. prosinac 1945., str. 2

²¹ *Vjesnik*, br. 204, 15. prosinac 1945., str. 3

poznato da su nacisti nakon Drugog svjetskog rata masovno bježali u Južnu Ameriku).

U sljedećem broju *Vjesnika* također se problematizira postojanje radnih logora i ratnih zarobljenika u članku naslova „U ožujku 1944. bilo je u Njemačkoj 29 milijuna stranih radnika i ratnih zarobljenika“.²²

U *Narodnom listu* koji je izašao isti dan, na trećoj stranici nalazi se članak koji donosi najvažnije vijesti iz Nürnbergu pod naslovom „Hitlerovci su zvjerski zlostavljali i sistemski uništavali ratne zarobljenike i strane radnike“.²³ Članak govori o eksploataciji koju je nacistička stranka vršila nad strancima. Spominje se da je odgovornost za to na optuženima Göringu, Rosenbergu, Keitelu, Speeru i Sauckelu. Također se dodaje da je to bio temelj za gospodarsko jačanje Njemačke i osiguranje ratne industrije. Posebno se ističe da je žena komandanta logora Buchenwald od koža ljudskih žrtava „pravila razne ukrase“.

Na istoj stranici i u istom broju pod naslovom „Lov za senzacijama u Nürnbergu“ članak donosi intervju s Göringom u kojemu se on lažima pokušava obraniti od teških optužbi za koje se tereti.

U broju 174 *Narodnog lista* pod naslovom „Za dvije godine poubijali su nacisti 1.765.000 židova“²⁴ opisuju se masovni zločini i ubojstva židova u koncentracijskim logorima. Dodaje se i izjava Heinricha Himmlera: „Židovski narod treba da bude istrebljen. To je sastavni dio našeg programa. Borba protiv Židova je jedna od najslavnijih stranica historije“. U članku se spominje i NDH i ustaše, a slika kraj članka prikazuje nadbiskupa Alojzija Stepinca u društvu poglavnika Ante Pavelića.

²² *Vjesnik*, br. 205, 16. prosinac 1945., str. 3

²³ *Narodni list*, br. 172, 15. prosinac 1945., str. 3

²⁴ *Narodni list*, br. 174, 17. prosinac 1945., str. 3

Broj *Narodnog lista* izdan 19. prosinca donosi izvještaj sa Nirnberških suđenja pod naslovom „Hitlerovci su vodili politiku nasilne germanizacije okupiranih zemalja“.²⁵ Članak donosi saznanja sa suđenja 18. prosinca gdje se raspravljalo o koncentracijskim logorima po Europi i planovima prema kojima su Poljaci trebali biti robovi Velikonjemačkog imperija.

U broju 177 iz 20. prosinca 1945. naslov glasi „Proces u Nürnbergu otkriva Hitlerovske urote i zločine protiv čovječanstva“.²⁶

U sljedećem primjerku *Narodnog lista* vijest sa suđenja u Nürnbergu dospjela je na naslovnu stranicu. Naslov „Na suđenju u Nürnbergu raskrinkana je zločinačka vlada Reicha“²⁷ problematizira se rad Hitlerove vlade koja je „pripremila i izazvala agresivni rat protiv slobodoljubivog čovječanstva“. Ističe se da su Nijemci zatvorenike upotrebljavali za razne medicinske eksperimente poput smrzavanja i vraćanja u život. Piše se da je šokantne eksperimente financiralo njemačko ministarstvo financija.

U *Vjesniku* koji je izašao u ponedjeljak, 7. siječnja 1946. godine na naslovnici je članak naslova „Njemački generali moraju snositi punu odgovornost za rat jer su odobravali i potpomagali planove nacista“.²⁸ U članku se problematizira ponašanje Hitlerovih generala koji nisu razmišljali svojom glavom već su bespogovorno slijedili svog vođu.

U istom broju dolazi i članak upečatljivog naslova „Himmler je dao naređenje da se broj Slavena masovnim klanjima smanji za 30 milijuna“²⁹.

²⁵ *Narodni list*, br. 176, 19. prosinac 1945., str. 2

²⁶ *Narodni list*, br. 177, 20. prosinac 1945., str. 5

²⁷ *Narodni list*, br. 179, 22. prosinac 1945., str. 1

²⁸ *Vjesnik*, br. 227, 7. siječanj 1946., str. 1

²⁹ *Vjesnik*, br. 227, 7. siječanj 1946., str. 2

Slika 8. Članak iz *Vjesnika* broj 227, 7. siječanj 1946.

U sljedećem analiziranom broju *Vjesnika* nalazi se nekoliko članaka zanimljivih za temu rada.

Prvi je članak „Austrija – utočište ratnih zločinaca“³⁰ u kojemu se piše o tome da se ustaški zločinci skrivaju u Austriji i propagiraju svoje ideje naočigled

³⁰ *Vjesnik*, br. 235, 24. siječanj 1946., str. 2
35

austrijske države koja ništa ne poduzima. Također se dodaje da se u Austriji „okupio fašistički ološ iz mnogih zemalja“.

Drugi je članak pod nazivom „Kako su Hitlerovci ekonomski iscrpljivali okupirane narode³¹ i u njemu se piše o tome kako su nacisti iskorištavali francuze i lažno im obećavali velike nagrade ako dođu raditi u Njemačku. Radnike su „iscrpljivali teškim radom i nedovoljnom prehranom“.

Usporedno s temom Nirnberških procesa, *Vjesnik* i *Narodni list* pisali su i o „domaćim zločincima“ i „izdajicama naroda“ te njihovim suđenjima i pogubljenjima. Fokus je bio na Katoličkoj crkvi i Alojziju Stepincu.

U *Vjesniku* broj 238 koji je izašao u nedjelju, 27. siječnja 1946. nalazi se članak naslova „Zvjerstva hitlerovaca u logoru Mauthausen“.³² U članku se navodi da su streljani svi protivnici nacizma, uključujući žene i djecu jer „žene mogu roditi partizana, a djeca mogu postati partizani“.

Nakon završetka suđenja, u broju *Vjesnika* koji je izdan 2. listopada donosi se članak naslova „Osuda Međunarodnog vojnog suda u Nürnbergu“.³³ Prema informacijama France Presse-a *Vjesnik* je prenio kazne za zločince iz nacističkog režima. Također se prenose i informacije o nacističkim institucijama i organizacijama koje su osuđene i zabranjene.

U *Narodnom listu*, broju 413 spominju se Nirnberški procesi – osuda.

Naslov „Međunarodni vojni sud u Nürnbergu osudio je na smrt vješanjem 12-oricu ratnih zločinaca i nacističkih vođa“³⁴ najavljuje članak s velikom slikom optuženika, koji na naslovnici *Narodnog lista* detaljno izvještava o izrečenoj

³¹ *Vjesnik*, br. 235, 24. siječanj 1946., str.3

³² *Vjesnik*, br. 238, 27. siječanj 1946., str. 1

³³ *Vjesnik*, br. 443, 2. listopad 1946., str. 1, 3 i 4

³⁴ *Narodni list*, br. 413, 2. listopad 1946., str. 1

osudi najvećim zločincima u povijesti čovječanstva. Spominje se da predstavnici SSSR-a izražavaju negodovanje što izrečene kazne nisu sveobuhvatnije i još strože. U članku se navodi da nirnberška presuda ozbiljno napominje da korijeni fašizma nisu iskorijenjeni, te da o njima „vode brigu SAD i Britanija“.

Narodni list u svome izdanju iz 6. listopada 1946. na naslovnici donosi vijest pod naslovom „Osuda u Nürnbergu izazvat će olakšanje kod onih nacista koji očekuju suđenje“.³⁵ Zanimljivost je da se spominje da je „glavni tužilac njemačke komisije za denacifikaciju odmah nakon suđenja naredio da se uHITE Von Pappen, Schacht i Fritsche koji su jedini oslobođeni optuženici u procesu“.

Narodni list u broju izdanom 9. listopada na naslovnici donosi članak pod nazivom „Goebbelsovi nasljednici“.³⁶ U članku se problematiziraju nasljednici osuđenih nacističkih zločinaca. Novinar tvrdi da su ih uspješno nasljedile njihove žene koje su na slobodi i šire „fašističku propagandu“. Spominje se kako Goebbelsova supruga život na slobodi koristi kako bi propagirala propali nacistički režim. Također se spominje i supruga Rudolpha Hessa koja živi u bogatstvu koje je zaradio njen muž. Tvrdi se da piše svoj dnevnik i da ga planira objaviti, a on bi služio u svrhu propagande. U članku se spominje i Himmlerova udovica koja u medijskim istupima svog pokojnog supruga proglašava „velikim vođom njemačkog naroda“. Tvrdi se da udovice njemačkih zločinaca uživaju pretjerano ljubaznu pažnju.

Narodni list 16. listopada 1946. u broju 424 donosi veliki članak na naslovnoj stranici o nacističkim zločincima pod naslovom „Sudbina nacističkih zločinaca treba da bude opomena svima koji teže za prevlašću u svijetu“.³⁷ Kao slika članka je iskorištena pogrdna karikatura Hermanna Göringa. U članku piše:

³⁵ *Narodni list*, br. 417, 6. listopad 1946., str. 1

³⁶ *Narodni list*, br. 418, 9. listopad 1946., str. 1

³⁷ *Narodni list*, br. 424, 16. listopad 1946., str. 1

„Nurnberska osuda bit će od ogromnog značaja zato što je to najozbiljnija opomena svim onim ličnostima i grupama na zapadu koje teže zavladata svijetom“. Spominje se i da svi Hitlerovi i Göringovi nasljednici znaju kako će završiti ako probaju isto. U svrhu propagande spominje se i da su htjeli uništiti Sovjetski Savez koji je „nevjerojatno porastao u svojoj moralnoj i političkoj snazi, u međunarodnom autoritetu i ljubavi koju prema njemu imaju demokratski narodi svijeta. Htjeli su da unište komunizam, a komunizam i komunističke stranke jače su nego ikad“.

Göbbelsovi nasljednici

su se Sjedinjene Američke Države i Engleska umiješale u rat.

Tako supruge ovih slikovaca hvale na svu uslu svoje muževa i nose njihovu krevičku uspomenu preko anglo-američkih plakarala koji su lakomi na te fašističke brbljarije. One to rade na način koji zapanjuje.

Pornatoj francuskoj književnici Staël pripisuje se zereka da genij nema spola. Heinrich Heine, nazivajući gospođu Staël »genijalnim autorom«, ironički je ustredio da se zato prema njoj ne treba ni ođnositi onom ljubaznošću koja se obično ukazuje damama.

Parafrazirajući tu zereku moglo bi se reći da ni nacistički grandomani nemaju spola. Unatoč tome okupacione vlasti zapadnih zona Njemačke pokazuju prema ženama nacističkih zločinaca prefrerano ljubavnu pažnju.

Prema H. Moranu («Izvještja»)

Glavni njemački ratni zločinci koji su osuđeni na nurnberškom procesu, imali su za vrijeme svog dugog suđenja ograničene mogućnosti za fašističku propagandu. Ali su ih zato njihove žene s uspjehom u tome zamjenjivale.

Američka novina »Morning Freiheit« narodi interesantna dokaze o djelovanju tih nasljednica pokojnog Göbbelsa, koje se koriste slobodom koju uživaju u zapadnim zonama Njemačke, i evo čime se zanimaju:

Žena Rudolfa Heesa iskoristava svoju mogućnost da u toku nurnberškog procesa izjavi kako ona obožava svog muža i to ne toliko iz ljubavi koliko kao simbol nacizma. Heesova se žena uvelike zabavlja dajući izjave stranim novinarima; inače žiri u bogatstvu, što je nekada nagradio njezin muž. Ona se sada priprema da objavi i svoj dnevnik, i nada se da će u Sjedinjenim Američkim Državama naići na najveći interes jer će to biti prava historija nacional-socialističke stranke, »kako smo je Rudolf i ja gledali od onog dana pod 1920. kad smo se prvi put sastali s Hitlerom«.

Himmierova udovica isto tako ne propušta nijednu priliku da se porazgovori sa stranim dopisnicima i da istakne kako ona svog muža drži za velikog vođu njemačkog naroda.

Quislingova je žena nedavno izjavila da je njezin muž »mučenik koji je umro za slobodu Nordita«.

Jodlova je žena izjavila: »Moja predodžba o ispravnom naostiti je takva, da je svaki Nijemac dužan pomagati jedan drugoga. Njemačke žene ne će nikada razumjeti sašto

Posuda za sapunom koji su nacističke svijeri pravile od onosa i ko silju svojih žrtava.

Slika 9. Članak iz *Narodniog lista*, br. 418, 9. listopada 1946., str. 1

U sljedećem broju *Narodnog lista* na središnjem mjestu naslovnice nalazi se članak o nacističkim vođama. Nacistički vođe prikazani su na pogrdan način – karikaturni spoj čovjeka i životinje. U članku naslova „Obješeni su glavni ratni zločinci – Nacistički vođe u Nürnbergu“³⁸ spominju se koji su sve nacisti obješeni i problematizira se činjenica da se Göring uspio ubiti u ćeliji noć prije zakazanog vješanja.

Osim članaka o Nirnberškim procesima, u *Vjesniku* i *Narodnom listu* usporedno su izlazili i članci u kojima se pisalo i o „domaćim izdajnicima“ i protivnicima režima. To su bile mahom prominentne figure iz NDH s kojima se novi režim obračunavao.

U *Narodnom listu*, izdanju iz 3. listopada nalazi se članak naslova „Tjeraj psine preko Drine – bila je parola ustaških krstitelja“.³⁹ U članku se optužuje Alojzije Stepinac i Katolička crkva za masovno i nasilno prekrštavanje Srba. Ironično se dodaje da su „na dobrovoljno prekrštavanje ljudi išli plaćući“.

U *Narodnom listu* broj 113 koji je izašao 6. listopada nalazi se veliki članak koji se referira na suđenje Alojziju Stepincu i ostalim neprijateljima režima. Naslov članka glasi: „U završnoj riječi Stepinac i Lisak rekli su da im je savjest čista dok ostali optuženi priznaju svoja djela i mole blagu kaznu“.⁴⁰

U *Vjesniku* koji je izašao 4. studenog 1945. na naslovnoj godine nalazi se članak: „Na izborima ćemo se jednom zauvijek obračunati sa izdajničkom monarhijom i drugim ostaricama narodnih neprijatelja“. Članak ističe negativne

³⁸ *Narodni list*, br. 425, 17. listopad 1946., str. 1

³⁹ *Narodni list*, br. 110, 3. listopad 1945., str. 3

⁴⁰ *Narodni list*, br. 113, 6. listopad 1945., str. 3

strane prethodnog režima i veliča novi režim čijim će dolaskom na vlast „sve krenuti na bolje“.⁴¹

U sljedećem *Vjesniku* na naslovnoj stranici našao se članak naslova: „O ustaškoj djelatnosti u crkvenim ustanovama“⁴² u kojemu je predsjednik Narodne vlade Hrvatske Vladimir Bakarić dao izjavu o velikoj prisutnosti ustaša u redovima crkve. U članku se spominju uhićenja svećenika poput Ivana Šalića koji je bio tajnik nadbiskupa Alojzija Stepinca. Također se spominje i da su organi OZNE posjetili crkvene redove kako bi istražili nepravilnosti.

U sljedećem broju *Vjesnika*, koji je izašao dan kasnije – 17. prosinca na naslovnici je istaknut članak pod nazivom „ Dio visokog katoličkog klera pomagač ustaških zločinaca“.⁴³ U članku se spominje i nadbiskup Alojzije Stepinac iz čijeg su reda svećenici pomagali ustašama. Spominje se i Erih Lisak, ustaša blizak Anti Paveliću koji se često sastajao sa Stepincem. Spominje se da je Lisak „poznati ustaški zločinac“ i da je činjenica da je Kaptol primao Lisaka u svoje prostorije i njih čini ustaškim zločincima. Dodaje se i da „naši narodi neće više nikada dozvoliti da crkva postane protunarodna ustanova koja će služiti tuđim zločinačkim i imperijalističkim ciljevima“.

U broju 210 *Vjesnika* koji je izašao 22. prosinca na naslovnici je članak naziva: „Nastavak suđenja organizatorima mornarice NDH“.⁴⁴ Vijest je iz Splita, a donosi priču o procesima protiv bivših oficira mornarice NDH.

U broju koji je izašao 27. siječnja sljedeće godine nalazi se članak naslova: „Nadbiskup Stepinac i ostali predstavnici crkvenih vlasti preuzeli su na čuvanje

⁴¹ *Vjesnik*, br. 169, 4. studeni 1945., str. 1

⁴² *Vjesnik*, br. 205, 16. prosinac 1945., str. 1

⁴³ *Vjesnik*, br. 206, 17. prosinac 1945., str. 1

⁴⁴ *Vjesnik*, br. 210, 22. prosinac 1946., str. 1

dragocjenosti koje su ustaše masovnim ubijanjima i pljačkanjima otela narodu⁴⁵. U istom broju piše se i o „Suđenju ratnim zločincima u Perušiću”⁴⁶. Radi se o ustašama.

U istom broju objavljen je članak: „Osuđene su časne sestre, koje su pomagale ustaške koljače”⁴⁷ u kojemu se problematizira uloga časnih sestara pred sudom u Gospiću. Časne sestre koje su bile optužene ubijene su vješanjem i strijeljanjem.

Isti broj donosi i članak: „Osuđena ustaška špijunka u Dubrovniku”⁴⁸ koji piše o tome da je Pava Klečak osuđena na smrtnu kaznu jer je svoje susjede prijavila ustaškim krvnicima kako bi ih ubili jer žele preći u partizane.

U *Vjesniku* broj 300, koji je objavljen 10. travnja 1946. nalazi se članak: „Narod će im suditi”⁴⁹ koji piše o zločinima okupatora i „domaćih izdajnika”.

U broju *Narodnog lista* koji je izašao 19. rujna na naslovnici se nalazi veliki članak o Stepincu, Lisaku i Šaliću. „Javni tužilac izdao je naređenje da se nadbiskup Stepinac liši slobode i stavi u pritvor, protiv njega provede istraga i postupak spoji s procesom koji se vodi protiv Lisaka i Šalića”.⁵⁰ Spominje se i provincijal hrvatske franjevačke provincije fra Modesto Martinčić koji je „skrivaio koljače i ustaško zlato”. Dodaje se i da su franjevci „skrivali fratre – koljače iz Hercegovine i Bosne”. Na naslovnici je i karikatura Stepinca koji „sjedi na ustaškom zlatu” pod nazivom „Sve je jasno”.

⁴⁵ *Vjesnik*, br. 235, 27. siječnja 1946., str. 5

⁴⁶ *Vjesnik*, br. 235, 27. siječnja 1946., str. 6

⁴⁷ *Vjesnik*, br. 235, 27. siječnja 1946., str. 3 i 5

⁴⁸ *Vjesnik*, br. 235 27. siječnja 1946., str. 6

⁴⁹ *Vjesnik*, br. 300, 10. travnja 1946., str. 2

⁵⁰ *Narodni list*, br. 401, 19. rujna 1946., str. 1

NARODNI LIST

SRPSKI PABISKO POKRILU POKROVOM
SRPSKI PABISKO - SLOBODNA KROVINA
SRPSKI PABISKO - SLOBODNA KROVINA
SRPSKI PABISKO - SLOBODNA KROVINA

ODD. II.

KARAKI, ČETVREK, 19. RUJNA 1946.

BR. 401

NA TEMELJU UTVRĐENIH ČINJENICA I ISKAZA OPTUŽENIH,
OD LISAKA I ŠALIĆA DO FRANJEVAČKOG PROVINCIJALNA FRA MODESTA MARTINČIĆA,

Javni tužilac izdao je naređenje da se nadbiskup Stepinac liši slobode i stavi u pritvor, protiv njega provede istraga i postupak spoji s procesom koji se vodi protiv Lisaka i Šalića

KARAKI, 19. rujna. — Jednako dana nastala optužnica, izdatom Lisaku, Šaliću i drugim, odmah se započeo postupak koji je činio most između Lisaka i Šalića. U ovom postupku, koji se vodi protiv Lisaka i Šalića, sud je izdao naređenje da se nadbiskup Stepinac liši slobode i stavi u pritvor, protiv njega provede istraga i postupak spoji s procesom koji se vodi protiv Lisaka i Šalića.

U ovom postupku, koji se vodi protiv Lisaka i Šalića, sud je izdao naređenje da se nadbiskup Stepinac liši slobode i stavi u pritvor, protiv njega provede istraga i postupak spoji s procesom koji se vodi protiv Lisaka i Šalića.

Provincijal Hrvatske franjevačke provincije fra Modesto Martinčić je zločinac koji je skrivao koljače i ustaško zlato

Provincijal Hrvatske franjevačke provincije fra Modesto Martinčić je zločinac koji je skrivao koljače i ustaško zlato. U ovom postupku, koji se vodi protiv Lisaka i Šalića, sud je izdao naređenje da se nadbiskup Stepinac liši slobode i stavi u pritvor, protiv njega provede istraga i postupak spoji s procesom koji se vodi protiv Lisaka i Šalića.

U ovom postupku, koji se vodi protiv Lisaka i Šalića, sud je izdao naređenje da se nadbiskup Stepinac liši slobode i stavi u pritvor, protiv njega provede istraga i postupak spoji s procesom koji se vodi protiv Lisaka i Šalića.

Optužnica protiv nadbiskupa Stepinca

Optužnica protiv nadbiskupa Stepinca, izdatom Lisaku, Šaliću i drugim, odmah se započeo postupak koji je činio most između Lisaka i Šalića. U ovom postupku, koji se vodi protiv Lisaka i Šalića, sud je izdao naređenje da se nadbiskup Stepinac liši slobode i stavi u pritvor, protiv njega provede istraga i postupak spoji s procesom koji se vodi protiv Lisaka i Šalića.

U ovom postupku, koji se vodi protiv Lisaka i Šalića, sud je izdao naređenje da se nadbiskup Stepinac liši slobode i stavi u pritvor, protiv njega provede istraga i postupak spoji s procesom koji se vodi protiv Lisaka i Šalića.

Slika 10. Članak iz Narodnog lista br. 401, 19. rujna 1946., str. 1

U istom broju nalazi se i članak naziva: „Svojom okružnicom broj 8976-45 Stepinac je lažima htio pokriti svoju zločinačku djelatnost”⁵¹. Članak sadrži i uznemirujuće slike žrtava iskopanih u jami logora Stara Gradiška.

U sljedećem broju nalazi se članak: „Konac protunarodnog rada nadbiskupa Stepinca – Radi istine i pravde”⁵² gdje ga se optužuje za suradnju s ustašama.

⁵¹ Narodni list, br. 401, 19. rujna 1946., str. 2

⁵² Narodni list, br. 402, 20. rujna 1946., str. 5

Članak sadrži uznemirujuće slike iskopanih mrtvaca iz ustaških logora. U istom broju se nalazi i članak „Narod je s odobravanjem primio vijest da je nadbiskup Stepinac lišen slobode”⁵³.

U sljedećem broju nalaze se članci „Od Sv. Ivana Zeline do optuženičke klupe“, „Nadbiskup – učesnik i podstrekač terorističke organizacije križara“,⁵⁴ „Desilo se ono što smo očekivali“ i „Narod pozdravlja hapšenje Stepinca i šalje brzojavne pozdrave javnom tužiocu NR Hrvatske“ i „Trebalo je to već prije učiniti“. Svi članci sadržavaju slike Stepinca u društvu s Antom Pavelićem i potresne slike mrtvaca nastradalih u ustaškom režimu.

U *Narodnom listu* iz 23. rujna na naslovnici je također Stepinac i to u članku naslova „Grešnik pod mitrom“.⁵⁵ Spominje se nedvojbena krivnja Alojzija Stepinca i „njegova nelagoda kada je suočen sa svojim nedjelima“. Također autor piše da je „Stepinac pokvaren“ i da mu je „mjesto u zatvoru“.

U istom broju nalazi se i članak „Katoličku štampu Stepinac je pretvorio u oruđe ustaške propagande“ gdje autor kaže da je Stepinac tisak stavio u službu terorističkih grupa ustaških ostataka u našoj zemlji.

U *Narodnom listu* broj 409 koji je izašao 28. rujna 1946. na naslovnici se nalazi članak: „Kod nas su svi građani jednaki pred zakonima, bez obzira da li se radi o svećeniku ili o kome drugom“.⁵⁶ Propagira se Narodni front kao „najglavnija snaga u obnovi zemlje“ i dodaje kako su „svećenici u Hrvatskoj velikim dijelom skrivili ustaška istrebljivanja srpskog naroda“. Na sljedećoj stranici, u istom broju nalazi se i članak: „Narod žigoše izdajnički rad nadbiskupa Stepinca“ gdje se piše o njegovom „hapšenju“ i da se traži najstroža kazna za

⁵³ *Narodni list*, br. 402, 20. rujna 1946., str. 6

⁵⁴ *Narodni list*, br. 403, 21. rujna 1946., str. 1 i 3

⁵⁵ *Narodni list*, br. 405, 23. rujna 1946., str. 1

⁵⁶ *Narodni list*, br. 409, 28. rujna 1946., str. 1 i 2

izdajnika. Dodaje se i da „Stepinac prstom nije mrdnuo da spasi katoličke svećenike od strašne jasenovačke smrti“⁵⁷.

Narodni list koji je izašao 1. listopada preko cijele naslovnice sadrži članak o Alojziju Stepincu. Naslov članka je: „Započelo suđenje dru Alojziju Stepincu za krivična djela protiv naroda i države“⁵⁸. Na slici koja je objavljena nalaze se optuženici iz ustaškog režima – Stepinac, Lisak i Šalić. Članak piše o događajima sa suđenja te dodaje da je Stepinac „slavio krvoloka Pavelića i ustaše“ te da je „podržavao nasilja nad Srbima“.

Slika 11. Članak iz *Narodnog lista*, br. 411, 1. listopad 1946. str. 1,2 i 3

⁵⁷ *Narodni list*, br. 409, 28. rujan 1946., str. 3

⁵⁸ *Narodni list*, br. 411, 1. listopad 1946. str. 1,2 i 3

Na drugoj i trećoj stranici također se nalaze članci o Stepincu pod naslovima: „Optuženi Stepinac vodi pregovore s izdajicama srpskog i slovenskog naroda i traži oružanu intervenciju izvana“ i „Nadbiskupski dvor – sjecište izdajnika i centar širenja lažnih glasina o stanju u našoj zemlji“. U članku piše i da je „tradicionalne vjerske svečanosti pretvorio u političke manifestacije za krvnika Pavelića i njegove ustaške bande”⁵⁹.

U *Vjesniku* iz 2. listopada godine naslovna vijest opet je ona o Alojziju Stepincu – „ključnom neprijatelju režima“. Naslovcu krase veliki naslov „Optuženi Alojzije Stepinac rukovodio je svim prekrštavanjima i odgovoran je za sva nasilja u vezi s prekrštavanjem“.⁶⁰ Uz Stepinca sudilo se i Lisaku, Šaliću i ostalima. Na naslovcu je u prvom planu slika Stepinca i Šalića za vrijeme čitanja optužnice. Spominje se da Stepinac daje lažne iskaze o masovnom i nasilnom prekrštavanju Srba u NDH. I Stepinac i Lisak izjavili su da im je savjest čista i da su nedužni.

U *Narodnom listu* broj 412 koji je izašao 2. listopada 1946. godine također je Stepinac glavni protagonist. U članku naslova: „I Stepinac i Lisak cinički izjavljuju da im je savjest čista“⁶¹ piše se o tome da Stepinac na suđenju često ne odgovara na „jasna pitanja predsjednika suda“ te da je pozivao svećenstvo da se moli za „krvnika Pavelića“.

U sljedećem broju *Narodnog lista* 2., 3., 4., i 5. stranica su o Stepincu. S obzirom da je to izdanje imalo šest stranica, vrlo je intrigantno da je od toga četiri stranice posvećeno Stepincu. U ovome izdanju piše se da su „Stepinca njegovi

⁵⁹ *Narodni list*, br. 411, 1. listopad 1946. str. 3

⁶⁰ *Vjesnik*, br. 443, 2. listopad 1946., str. 1

⁶¹ *Narodni list*, br. 412, 2. listopad 1946., str. 1

podređeni utjerali u laž“,⁶² da su „prilikom prekrštavanja Srba u Hrvatskoj opljačkanoj imovinu dijelili katolička crkva i ustaše“ i sl.

U *Narodnom listu* iz 5. listopada u članku naslova: „U svojoj završnoj riječi Stepinac nije opovrgao nijednu točku optužnice“⁶³ piše se o nastavku suđenja „ratnim zločincima i izdajicama naroda Stepincu, Lisaku, Šaliću i ostalim sukrivcima“. U istom broju nalazi se i članak naslova: „U svoju obranu Stepinac je jedva smogao nekoliko šupljih fraza“ koji piše o tome kako je nedvojbeno da je Stepinac kriv za optužbe koje ga terete.

U *Narodnom listu* koji je izašao u nedjelju 6. listopada na naslovnici je karikatura Alojzija Stepinca s naslovom „Sastalo se zlo i gore...da se nešto dogovore“.⁶⁴ U istom broju, na drugoj stranici, opet je Stepinac glavni protagonist velikog članka. Spominje se u kontekstu suđenja kao „izdajicu naroda“ uz Lisaka, Šalića i ostale prijestunike. Članak je pod naslovom „U dogovoru s okupatorom Maček i Stepinac htjeli su da izazovu intervenciju u našoj zemlji“. Na trećoj stranici opet se spominje Stepinac i to da je „primio ustaški arhiv i sakrio ga u nadbiskupskom dvoru te da je bio u stalnom kontaktu s Pavelićem i Kvaternikom“.

U sljedećem broju, na naslovnici se nalazi karikatura Alojzija Stepinca na suđenju u lancima i sa povezom na ustima pod nazivom „Stepinac – šuti“.⁶⁵ U istom broju nalazi se i članak: „Potresni iskazi svjedoka o učešću katoličkog svećenstva u ustaškim zvjerstvima prilikom prekrštavanja Srba“⁶⁶.

⁶² *Narodni list*, br. 413, 3. listopad 1946., str. 2,3,4 i 5

⁶³ *Narodni list*, br. 415, 5. listopad 1946., str. 1

⁶⁴ *Narodni list*, br. 416, 6. listopad 1946., str. 1,2 i 3

⁶⁵ *Narodni list*, br. 417, 8. listopad 1946., str. 1,2 i 3

⁶⁶ *Narodni list*, br. 417, 8. listopad 1946., str. 1

Na sljedećoj stranici nalazi se i članak: „Svjedoke koje je predložila Stepinčeva obrana raskrinkao je Javni tužilac kao ordinarne fašiste“ u kojemu se tvrdi da su svi svjedoci koje je predložio Stepinac fašisti i odbijeno im je svjedočenje na suđenju. U članku se navodi da je „javni tužilac pokopao Stepinčevu obranu“ i „raskrinkao ih kao fašiste“.

U istom broju nalazi se i članak: „Jedan od najvećih fašističkih zločinaca pred vojnim sudom u Istri“ koji piše o Milanu Francescu iz Pazina koji je „sudjelovao u akcijama protiv slavenskog življa u Istri“. Dodaje se i da je 1944. godine sudjelovao u „vješanju 23 partizana u Pazinu“.

U *Narodnom listu* sljedeći dan je na naslovnici članak naslova „Strani novinari na suđenju Lisaku, Stepincu i družini“⁶⁷. Spominje se da je suđenje Stepincu suđenje „ustaško-križarskoj terorističkoj organizaciji na čelu sa Stepincem i Lisakom“ a da ga prati i šesnaest stranih novinara.

U sljedećem broju na naslovnici se nalazi karikatura Alojzija Stepinca pod naslovom: „Vrapci Sv. Alojzija Kaptolskog“⁶⁸ a izruguje se iz njegove izjave da i vrapci na grani znaju da on nije ustaša“.

U *Narodnom listu* koji je izašao u subotu 12. listopada udarna je vijest na naslovnici - presuda Stepincu, Lisaku, Šaliću i ostalim prijestupnicima iz prošlog režima. Naslov članka glasi: „Lisak osuđen na smrt vješanjem, Stepinac na 16, Šalić na 12 godina lišenja slobode s prisilnim radom“⁶⁹. Naslovnica sadrži i četiri slike sa suđenja a u članku se piše o „zadovoljenju pravde“.

⁶⁷ *Narodni list*, br. 418, 9. listopad 1946., str. 1

⁶⁸ *Narodni list*, br. 419, 10. listopad 1946., str. 1

⁶⁹ *Narodni list*, br. 421, 12. listopad, str. 1

U sljedećem broju na dvije stranice se piše o ishodu suđenja. Naslovi su „Utvrđena krivična djela zbog kojih su Lisak, Stepinac i Šalić osuđeni“⁷⁰ i „Stepinac je osuđen kao pomagač okupatora i terorista“.

U *Narodnom listu* koji je izašao 19. prosinca 1946. na drugoj stranici je članak naslova: „Ustaški zločinac Martin Nemeč, osnivač logora Danica u Koprivnici je osuđen na smrt“⁷¹ a u njemu se piše o Martinu Nemeču „ustaškom zlikovcu i koljaču“ koji je vodio koncentracijski logor u Koprivnici.

⁷⁰ *Narodni list*, br. 422, 13. listopada, str. 1 i 2

⁷¹ *Narodni list*, br. 471, 19. prosinac 1946. str. 5

9. Budućnost međunarodnog suđenja i međunarodnih organizacija

Iako je prvotno bilo planirano da Međunarodni vojni sud ponovno zasjeda, počeo je Hladni rat i nije bilo daljnje suradnje među narodima, sudionicima Nirnberškog procesa.

Nadalje, vojni sudovi zasjedali su u odvojenim francuskim, britanskim, američkim i sovjetskim okupacijskim zonama. Američki sudovi i dalje su zasjedali u Nürnbergu i 9. prosinca 1946. započeo je postupak protiv 23 njemačka liječnika optužena za sudjelovanje u nacističkom programu eutanazije za ubijanje mentalno poremećenih osoba te provođenja medicinskih pokusa na zatvorenicima koncentracijskih logora. U 12 kasnijih procesa u Nürnbergu osuđeno je 175 Nijemaca. Ukupno je 10.000 Nijemaca osuđeno, a 250 osuđeno na smrt. Godine 1960. Adolf Eichmann pronađen je u Argentini gdje se uspješno do tada skrivao. Otela ga je izraelska obavještajna agencija Mossad i prisilno je odveden u Izrael na suđenje. Osuđen je i obješen dvije godine kasnije. Josef Mengele također pronađen u Južnoj Americi. Izbjegavajući uhićenje, umro je od moždanog udara dok je plivao 1979.; identificiran je tek kasnije prema stomatološkom kartonu (Macdonald, 2015: 190-192).

Iako Nirnberški procesi nisu imali presedana, postavili su presedan. Sljedeće godine – 1946., japanskim ratnim vođama suđeno je u Tokiju. Načela uspostavljena na suđenju u Nürnbergu upisana su u međunarodne konvencije. Na temelju, i s iskustvom Nirnberških suđenja, osnovani su međunarodni kazneni sudovi za suđenje ratnim zločincima iz Ruande i bivše Jugoslavije. Da nije bilo Hladnog rata te sukoba SSSR-a i Sjedinjenih Američkih država koji su promijenili tijek druge polovice 20. stoljeća održalo bi se i više suđenja potaknutih upravo nirnberškim (Macdonald, 2015: 189-190).

Nirnberški procesi nisu svijet učinili sigurnijim mjestom, niti su iskorijenili nepravde, rasne i vjerske progone, porobljavanja, mučenja ili genocide. Međutim, suđenja su uspostavila presedan za kazneni progon i kažnjavanje onih koji su odgovorni za onu vrstu zločina koje međunarodna zajednica smatra nedopustivim – gdje god i tko god ih počinio. Nakon Nürnberga, niti jedan vođa neke države nije mogao tvrditi da je iznad zakona, a pojedinci nisu mogli izbjegavati svoje odgovornosti skrivajući se iza anonimnosti administracije kojoj su služili (Roland, 2012: 285-287).

Isto tako, vojno osoblje više ne može tvrditi da je bilo prisiljeno činiti zločine niti se mogu osloniti na obranu temeljenu na tome da su bili dužni poslušati zapovijedi nadređenih. Nirnberški procesi postavili su temelj za međunarodna ljudska prava, koji svakom ljudskom biću daju pravo da se obrati sudu ako smatra da su mu prava povrijeđena (Roland, 2012 287-288).

Podjednako važno jest da su događaji u Nürnbergu poslužili kao obavijest ratnim huškačima diljem svijeta da će biti kažnjeni ako krše međunarodne ugovore u postupanju sa zarobljenicima i civilima. Prije Nirnberških procesa nije postojao zakon koji bi regulirao vođenje rata. Lekcije iz Nürnberga nisu, kao što bi neki mogli tvrditi, poništene kasnijim zločinima i zlostavljanjima koje su počinile Sjedinjene Države u Vijetnamu i Iraku, Britanci u Sjevernoj Irskoj, Francuzi u Alžiru i Rusi u Afganistanu i u njihovim satelitskim državama. Sva zlostavljanja koja su se tada dogodila također su obuhvaćena zakonima koji su formulirani i razjašnjeni nakon Drugog svjetskog rata i nijedna osoba koja ispravno razmišlja ne bi zarobljenom neprijatelju uskratila pravo na humani tretman, bili oni borci za slobodu ili teroristi (Roland, 2012: 287-288).

Nirnberški procesi ponudili su neki oblik zadovoljstva građanima ratom razorenih zemalja Europe, iako su brojni nacisti i njihovi kolaboracionisti pobjegli, a drugi su uvjerali da nisu nimalo krivi. Ali pravda je subjektivna i nijedan zakon nije savršen. Sama priroda zakona je da se oni stalno razvijaju –

oni su živi i neprestano se prilagođavaju svijetu i društvima kojima služe. Alternativa za Nürnberg bilo bi pogubljenje nacističkih vođa po kratkom postupku. Ovaj način možda bi zadovoljio trenutnu potrebu za osvetom, ali pogrešna poruka bila bi poslana u svijet (Roland, 2012: 288-289).

Umjesto toga, prevladale su mirnije glave i svijet umoran od rata bio je prisiljen slušati one koji su ih odveli u uništenje i one koji su uspjeli preživjeti te svjedočiti o nehumanosti koju smo kao vrsta sposobni provesti kada dopustimo da nas vode naši najniži instinkti.

U svijetu gdje je „relativizam nova religija”, gdje se dobro i zlo razmatraju, Nirnberški procesi su uklonili zastarjele ideje gdje je koncept ispravnog i pogrešnog nejasan i subjektivan. Nürnberg je pomogao definirati što je prihvatljivo ponašanje u ratu, a što nije (Roland, 2012: 289)

10. Zaključak

Prvi svjetski rat, a u većoj mjeri i Drugi zauvijek su promijenili svijet kakvog poznajemo kao ljudska vrsta. Karta svijeta nepovratno je promijenjena, granice su pomaknute, gradovi i kulturna baština su srušeni sa zemljom, a milijuni ljudi su ubijeni i ranjeni. Posljedično je to dovelo i do raseljavanja, manjka prirodnih resursa, sloma gospodarstva, teškog psihičkog stanja među preživjelima i trauma koje nikada nisu sasvim prošle.

Krivci za taj masovni pokolj trebali su platiti. Iako je među nekima od zemalja pobjednica (SSSR) postojala ideja da se krivci za rat ubiju bez prava na suđenje, ipak je prevladao zdrav razum i zločinci su izvedeni pred lice pravde. To je višestruko bitno za svijet u kojemu danas živimo. Osim što su i zločinci dobili pravo na obranu, jedan od osnovnih postulata današnjeg suđenja, postavljen je primjer kako treba izgledati suđenje za međunarodne zločine. Iz Nirnberških procesa razvile su se mnoge međunarodne organizacije (poput Ujedinjenih naroda) i mnogi međunarodni sudovi koji su svoju inspiraciju crpili u Nirnberškim suđenjima poput ICTY-ja u Haagu i IMTa u Tokiju.

Zbog svoje velike važnosti i velikog utjecaja Nirnberški procesi bili su vrlo dobro praćeni u svim medijima, kako stranima, tako i hrvatskima. Hrvatska je u tom periodu bila u turbulentnoj političkoj situaciji jer je bila na prijelazu iz NDH i ustaškog režima prema komunističkoj vladavini. Provedenom analizom utvrdio sam da su jugoslavenske komunističke vlasti putem Agitpropa ulagale iznimno velike napore kako bi u novinama propagirali komunizam i njegove ideje, a u tome im je pomagalo i osuđivanje nacističkih ratnih zločinaca u Nirnberškim procesima. Nastavno na to, jugoslavenske komunističke vlasti uhićivale su domaće ratne zločince i protivnike režima poput Alojzija Stepinca koji je bio prominentna figura u NDH, a rezultati analize pokazali su da su i tekstovi o tim

dogđajima djelomično služili kao propaganda te promicanje komunističkog režima.

11. Literatura

Knjige:

1. Lovrenčić, Rene. 2011. *Nemirni mir: Svijet 1918. – 1939.* Mala zvona, Zagreb
2. Burrows, Terry. 2019. *The Nuremberg Trials: Bringing the leaders of nazi Germany to justice.* Arcturus Holding Limited, London
3. Neave, Airey. 1982. *Nuernberg: osnovno svjedočanstvo o suđenju glavnim nacističkim ratnim zločincima 1945-1946. godine.* Globus, Zagreb
4. Roland, Paul. 2012. *The Nuremberg trials: The Nazis and Their Crimes Against Humanity.* Arcturus Holding Limited, London
5. Matković, Hrvoje. 1998. *Povijest Jugoslavije.* Naklada Pavičić, Zagreb.
6. MacDonald, Alexander. 2015. *The Nuremberg Trials: The Nazis Brought To Justice.* Arcturus Holding Limited, London.
7. Najbar-Agičić, Magdalena. 2015. *Povijest novinarstva.* Ibis-grafika – Sveučilište Sjever, Zagreb
8. Najbar-Agičić, Magdalena. 2017. Agitprop među novinarima: Uspostava komunističke vlasti i nadzor nad medijima. U: *Stvaranje socijalističkog čovjeka*, urednik Igor Duda. Srednja Europa, Pula. Stranice 177-200.
9. Steindorff, Ludwig. 2006. *Povijest Hrvatske od srednjeg vijeka do danas.* Naklada Jesenski Turk – Institut društvenih znanosti Ivo Pilar. Zagreb

Internet izvori:

1. Translation in the courtroom

<https://www.encyclopedia.ushmm.org/content/en/article/translation-in-the-courtroom>

(pristupljeno 27.8.2022.)

2. Nuremberg trials

<https://www.britannica.com/event/Nurnberg-trials> (pristupljeno 25.8.2022.)

12. Popis slika

Slika 1. Početak suđenja:

www.ushmm.org/collections/bibliography/the-nuremberg-trials

Slika 2. Suci Međunarodnog vojnog suda u Nürnbergu

www.digitalcommons.law.lsu.edu/nuremberg_photos/5/

Slika 3. IBM-ova oprema za simultano prevođenje

www.nationalww2museum.org/war/articles/translating-and-interpreting-nuremberg-trials

Slika 4. Hermann Göring

www.dw.com/en/nuremberg-trials-leave-behind-potent-flawed-legacy/a-18619724

Slika 5. Vlastita slika – grafikon

Slika 6. Ante Pavelić i Adolf Hitler

www.dw.com/hr/imaju-li-nijemci-mise-za-hitlera/a-52172164

Slika 7.

Vjesnik, broj 186, 24. studenog 1945., stranica 1

Slika 8.

Vjesnik, 7. siječanj 1946., stranica 1

Slika 9.

Narodni list, broj 424, 16. listopada 1946., stranica 1

Slika 10.

Narodni list, broj 401, 19. rujana 1946., stranica 1

Slika 11.

Narodni list, broj 411, 1. listopada 1946. stranica 1,2 i 3

IZJAVA O AUTORSTVU
I
SUGLASNOST ZA JAVNU OBJAVU

Završni/diplomski rad isključivo je autorsko djelo studenta koji je isti izradio te student odgovara za istinitost, izvornost i ispravnost teksta rada. U radu se ne smiju koristiti dijelovi tuđih radova (uvodni, članski, doktorskih disertacija, magistrskih radova, izvora s interneta, i drugih izvora) bez navođenja izvora i autora navedenih radova. Svi dijelovi tuđih radova moraju biti pravilno navedeni i citirani. Dijelovi tuđih radova koji nisu pravilno citirani, smatraju se plagijatom, odnosno nezakonitim prisvajanjem tuđeg znanstvenog ili stručnoga rada. Sukladno navedenom student/ica dužni potpisati IZJAVU o autorstvu/rada.

Ja, Max Kovarić (ime i prezime) pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor/ica završnog/diplomskog (obrisati nepotrebno) rada pod naslovom NIKOLŠEVIĆ I PAVIĆI: KAJIŠIĆI ZAŠTITA I PRAVA U VEŠTAČENJU (upisati naslov) te da u navedenom radu nisu na nekozvuljeni način (bez pravilnog citiranja) korišćeni dijelovi tuđih radova.

Student/ica
(upisati ime i prezime)

Max Kovarić
(vlastoručji potpis)

Sukladno Zakonu o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju završni/diplomski radovi sveučilišta su dužna trajno objaviti na javnoj internetskoj bazi sveučilišna knjižnice u sastavu sveučilišta te kopirati u javnu internetsku bazu završnih/diplomskih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice. Završni radovi istovrsnih unajverovanih studija koji se realiziraju kroz unajverovani ostvorenja objavljuju se na odgovarajući način.

Ja, Max Kovarić (ime i prezime) nepozivo izjavljujem da sam suglasan/na s javnom objavom završnog/diplomskog (obrisati nepotrebno) rada pod naslovom NIKOLŠEVIĆ I PAVIĆI: KAJIŠIĆI ZAŠTITA I PRAVA U VEŠTAČENJU (upisati naslov) čiji sam autor/ica.

Student/ica:
(upisati ime i prezime)

Max Kovarić
(vlastoručji potpis)